

KATEDRA KATEDRA

Črna

Upravičeno je, da se v času, ko smo v Sloveniji
 opredelili za demokracijo, ne smemo pozabiti na
 tiste, ki so bili v Sloveniji že leta. Slovenski
 ljudje morajo biti pripravljeni na vse, kar se
 lahko zgodi. Slovenski ljudje morajo biti pripravljeni
 na vse, kar se lahko zgodi. Slovenski ljudje morajo
 biti pripravljeni na vse, kar se lahko zgodi.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

S podpisovanjem tega enotnega besedila se ljubljanski študentje odločajo za protesten izstop iz Zveze socialistične mladine Slovenije. Izstopnica kroži po ljubljanskih študentskih domovih skupaj z anketama o ponovnem bojkotu in odgovornosti predsedstva UK ZSMS.

I. DEL

PRVO DEJANJE

Prizorišče: ulica in trgovina

»Zdravo, Pec, kaj si prišel na skupščino, da napišeš reportažo?«
Zoki: »Veš, da mi je to šele, ko sem prišel v Ljubljano, šinilo v glavo. Namen sem imel priti le na žur.«
»Daj, pridi pomagat nosit zaboje iz trgovine!«
»Samo stvari odložim. Zdravo, Edi, kako si?«
»Delovno.«
»Joj, koliko vsega ste kupili!«
»Še premalo bo.«
»Zdravo, Igor, pazi, da se ne podelaš od muke in to ravno danes, ko boš prenehal s predsedniško funkcijo v klubu mariborskih študentov!«
»Si že videl, kako smo prenovili dvorano?«
»Ne še.«
»Pridi, ti pokažem.«
»Ludnica. Kdo je to narisal?«
»Razak. Zamisel in trud pa sta krivda nas vseh!«
»Pec, boš pivo?«
»Veš da. Upam, da boste tudi letos potrdili lanski sloves.«
»O tem ni nobenega dvoma!«
»Hladno je tu v dvorani. Kaj ne boste zakurili?«
»Če bi zdaj zakurili, bi potem morali še dve uri pre-zračevati. Gremo nastaviti reflektorje.«
»Grem v trgovino po hrano. Bo kdo kaj jedel?«
»Daj, prinesi, nekaj!«

DRUGO DEJANJE

Prizorišče: soba

»Pec, nastavimo ozvočenje! Poišči kable tam v prodalu! Priključiti moramo walkman in gramofon na aojačevalnik.«
»Hm! Toni nobenega primerne kable.«
»Mora biti, saj vedno tako delamo in ničesar ne nosimo drugam!«
»Ni kable, rešiti bomo morali drugače!«
»Joj, saj je že priklučen, sploh ga nismo zadnjič izklopili. Da slišimo. Krasno se sliši. Daj glasneje!«
»Upam, da bo kdo prišel!«
»Grem v dvorano. Zdravo!«

TRETJE DEJANJE

Prizorišče: Dvorana

»Kdo bo za šankom? Daj Srečo, boš ti?«

»Ja, seveda, samo cene mi povej.«
»Uh, pivo 130 din . . . Napiši še cenik.«
»Grdo pišem, Igor piše lepše, naj ga on napiše.«
»Fantje, vam kaj pomagam?«
»Peco, ti si danes gost. Le dobro si vse zapomni, da boš potem kaj napisal.«
»Miša, greva potem na čaj.«
»Greva.«

ZASTOR

ČETRTO DEJANJE

Prizorišče: Dvorana

»Zdravo, greš na pivo?«
»Seveda! Kako si?«
»Greš Srečo, daj dva pivala!«
»O, zdravo, kaj počneš tukaj?«
»Malo sem prišel pogledati, kaj se dogaja v Ljubljani. Na zdravje!«
»Zakaj me prej nisi hotela poznati?«
»Saj sem te, pa me ti nisi hotel!«
»No ja, Borut, bova še pivo?«
»Jasno!«
»Srečo, daj dva pivala!«
»Tako.«
»Kako pa ti je ime?«
»Ana!«
»Pec, veš kaj moraš napisati: zelo dober žur ob skrbno izbrani glasbi!«
»Edi, bom. Žur je res super.«
»Ne pozabi napisati: ob skrbno izbrani glasbi!«
»Ne bom. Napisal bom: ob skrbno izbrani glasbi . . .«
»Oto, zdravo, tebe pa že toliko časa nisem videl. Kaj delaš?«
»Živim, odvisno od dneva!«
»Zdravo, Oto.«
»Velja, hojla! Si me kaj pogrešala?«
» . . . !«
»Ti, kako je danes krasno tukaj!«
»Zoki, daj glasbo tiše, saj bo zvočnike vrglo ven! Borut, ti je slabo?«
»Ne! Grem le na stranišče.«
»Srečo, daj še pivala!«
»Izvoli.«
»Kakšne super rokavice imaš.«
» . . . !«
»Kaj težiš moji bodoči punc! Najraje bi te na gobec!«
»Ne!«

II. DEL

PRVO DEJANJE

Prizorišče: Dvorana

»Vsedite se in bodite tiho, ker bomo imeli skupščino. Izbrali bomo novo predsedstvo oz. kolektivni vodilni organ na čelu s predsednikom! Nehajte se zafrkavati! Najprej bom prebral lansko poročilo, ko sem bil predsednik . . . To bi bilo vse. Sedaj bom pa še prebral letonj plan, dogodki bodo zopet vsako sredo in podal še finančno poročilo . . . Lahko preidemo na izbor novega predsednika? Tomaž, kaj hočeš povedati?«
»Glede financiranja moraš povedati, da so vsi nastopi bili v bistvu zastoj, vsi smo nastopali le zaradi dobre volje. Kljub se je vedno na tem planu samofinanciral. Organizacije so dale zelo malo.«
»Prav imaš, še kdo kaj želi?«
»No, pa preidimo na izbor. Edini kandidat, ki se je javil, in ki si tudi zasluži biti predsednik, je Zoki, ki je že leto dni s svojim delom dokazoval pripadnost klubu. Zoki vstani, da te vidijo! Ir: a kdo še kakšen predlog? Torej, kdo je za Zokija? Vsi! Čestitam. Gremo naprej. Malo več resnosti, prosim, izvoliti še moramo ostale člane od blagajnika do športnega in kulturnega referenta . . .«
»Ja, pa še ena novost, ki jo mislimo vpeljati. To so izkaznice, ki bi jih dobil vsak obiskovalec kluba. Izkaznic bi bilo omejeno število, saj se je zgodilo, da je lani bila nemogoča gneča, tako da se sploh nisi mogel premikati. Pa tudi do kakšnih izgredov bi lahko prišlo. Tu ne gre za kakšen elitizem ali kaj podobnega, le za omejitev števila obiskovalcev, ker bi bile izkaznice prenosljive. Kaj mislite o tem?«
»Stvar bi se brez veze zakomplicirala.«
»Najbolje bo, da premislite in bomo naslednjic odločili! S tem zaključujem skupščino.«

Koliko je ura?
»Štiri. Lahko noč vsi!«
»Lahko noč!«

Klub Mariborskih študentov v Ljubljani je pri študentskih domovih v Ljubljani. Družabne večere imajo vsako sredo, (od gledanja filmov, okroglih miz, koncertov do zabav), predsednik je Zoran Sedmak, ki pa je to le formalno, saj vsa dela opravljajo skupno: Zoran, Igor, Edi, Srečo in Vito pa še kdo. Dobrodošli!

PEC

Človek je srečnejši, če se druži z ljudmi s podobnimi okusi in mnenji. S časom bo takšnih povezav najbrž vse več in lahko upamo, da bo tako samota, ki sedaj muči toliko nekonvencionalnih ljudi, počasi upadla in skoraj izginila. Gotovo bo to povečalo njihovo srečo, seveda pa se bo zaradi tega zmanjšal sadistični užitek, ki ga imajo sedaj konvencionalni, ko so jim drugačneži prepuščeni na milost in nemilost. Zdi pa se mi, da ne bi bilo prevelike škode, če bi ta užitek izginil.

B. Russell

Oborožene sile tvojega naroda obstajajo — tako trdi vsaka država — da bi *preprečile* agresijo drugih držav. A oborožene sile drugih narodov obstajajo — tako verjamejo mnogi — da bi *grozile* z agresijo. Če karkoli rečeš proti oboroženim silam svoje dežele, si izdajalec, ki želi videti očétnjavo v blatu pod brutalno peto tujega osvajalca. Če pa braniš mogočega sovražnika, ker misli da je vojska potrebna za njegovo varnost, s tem blatiš svojo domovino, kajti le perverzna zloba bi te lahko zavedla v dvom nad njeno neomajno predanostjo miru.

B. R.

Kdo je že slišal za teologa, ki bi pred pridigo opozoril na verjetno napako v svojih izjavah, ali politika, ki bi s takšnim svarilom končal govor? . . . Manj ima človek razloga, da bi verjel v svoj prav, bolj odločno bo zagotavljal, da ni nobenega dvoma.

B. R.

Družbeno atmosfero v deželi ti hitro, a dokaj točno pokaže paradni korak njene vojske. Vojaška parada je v resnici nekakšen ritualen ples, podoben baletu, ki izraža določeno življenjsko filozofijo. Gosji korak (v repertoarju JLA ga hvalabogu ni, op. ur.) je med najbolj grozljivimi pogledi na svetu, veliko strašnejši od bombnika strmoglavca. To je potrdilo gole moči: Čisto zavestno in namenoma je v njem slika škornja, ki treska na človeški obraz. Grd je, in to spada vanj, kajti njegovo sporočilo je, »Da, grd sem, in ne drzneš se mi smejeti.« . . .

Zakaj tega koraka v Angliji ne uporabljajo? Bog ve, da imamo še preveč oficirjev, ki bi z veseljem uvedli kaj takega. Pa ne morejo, kajti ljudje na cesti bi se smejali. Nad neko mejo so vojaška razkazovanja mogoča le v deželah, kjer se ljudje vojski ne upajo smejeti.

George Orwell

KATEDRA

Študentski časopis KATEDRA, Tyrševa 23 MARIBOR, telefon (062) 22-004, 22-977. Številka žiro računa: 51800-678-81846, Izdajatelj: UK ZSMS Maribor
Uredništvo: Branko Greganovič (odgovorni urednik), Edmund Türk (glavni urednik v. d.), Rudi Uran (oblikovanje), Marko Klasinc (literatura), Samo Resnik (znanost in esejistika), Peter Tomaž Dobrila (kulturno dogajanje), Dragica Korade (ljubljanško dopisništvo)
Tehnični urednik: Marjan Hanl
Tajništvo: Tanja Muršec
Lektoriranje: Irena Smole
Distribucija: Slavko Cehner

Sodelavci: Tomaz Brenk, Albin Keuc, Igor Kramberger, Alenka Pušar, Mi-tja Reichenberg, Dominik Solar, Igor Štromajer, Ivo Vidic
predsednik izdajateljskega sveta: Tomaž Kšela
Katedra izhaja ob podpori Družbenega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji in Univerze v Mariboru
Tisk: ČGP Večer, Tržaška cesta 14, 62000 Maribor
Letna naročnina: vsi 300 din
Oproščeno temeljnega davka na promet po sklepu št. 421-1/70, z dne 11. 1. 1973
Sestanki uredništva: desetega v mesecu in prvi torek po izidu — ob 18:00
Uradne ure: ponedeljek 10—12 h, torek 12—14 h, četrtek 14—15.

GVERILSKI POHOD SKOZI INSTITUCIJE ALI KAMNI NA ULICAH

Indiskretni samoupravljaljski šarm domovcev še živi

POVIŠANE STANARINE IN NJIHOVA ZAVRNI-TEV. ODPRTO PISMO SLOVENSKEMU IZVRŠNEMU SVETU. ZAHTEVA PO ODSTOPU PREDSEDSTVA UK ZSMS. IZSTOP DOMOVCEV IZ ZSMS? BOJKOT V DRUGO.

Uvod v prvo celostno usmerjeno šolsko reformirano obdobje so odigrali pravzaprav srednješolci v dijaškem domu na Taboru v Ljubljani, ki so se v začetku oktobra v študentskem slogu odločili za tridnevni bojkot hrane v dijaški menzi zaradi drastičnega povišanja oskrbnin v dijaških domovih — od prvega oktobra bi v ta namen morali odšteti kar 16.080 dinarjev. Rezultat te njihove akcije je prav tako boren kot tisti, s katerim bi se lahko »ponašali« študentje — še za nekaj odstotkov subvencionirana oskrbnina in v neko daljino Prihodnost odrinjeno sistemsko reševanje šolajoče se mladine in šolstva sploh.

Poletno puščobo iz ljubljanskih študentskih domov (ŠD) pa so s svojim delom pregnali v ljubljansko meglo tudi študentje. Tako kot je bilo sklenjeno na majskem zboru vseh stanovalcev, so se 9. oktobra zbrali predstavniki vse ŠD na delegatski konferenci v Študentskem centru (ŠC) in se tokrat prvič po počitnicah seznanili s tekočo študentsko problematiko. Na svoji prvi seji so diskusijo opredelili zlasti na dve vprašanji, namreč na vprašanji medpočitniške administrativne ukinitve bojkota in uvedbo prisilne uprave (ZKPO) v Študentskem centru. Po nekajurni razpravi so pač bili prisiljeni potrditi obstoj obeh realitet in s tem tudi tretje: to je utesnjen boj za sistemsko rešitev družbeno-ekonomskega položaja študentov zgolj na institucionalne poti.

ODPRTO PISMO SLOVENSKEMU IZVRŠNEMU SVETU

Do naslednje seje DK so se po vseh domovih zvrstili zbori stanovalcev — le-ti so postali že dobro utečena praksa domovskega delovanja in se po mnogih svojih značilnostih morejo razviti v nastavke majhnih demokratičnih javnosti — katerih udeleženci so na (presenetljivo) buren način izražali svoje nezadovoljstvo nad držo in ukrepi »širše družbene skupnosti«, zadevajočimi študentska vprašanja, zaradi česar je druga seja DK le še pridobila pri svoji ostrini. Olje na ogenj je prillil predstavnik ZKPO, ki je slednjic obelodanil nove izračune stanarin, ki se gibljejo med 3600 in 4100 dinarjev. Predstavniki študentov so povišanje zavrnili z argumentom, da študentje tako visokih stanarin niso sposobni plačati, istočasno pa so ponovno zahtevali analizo družbeno-ekonomskega položaja študentov, ki bi morala biti narejena že do konca aprila. Ob tej priložnosti so izvedeli, da bo takšna analiza samo za domovce narejena do konca novembra; predstavnik UK ZSMS pa je povedal, da znaša po njihovih ugotovitvah mesečni dohodek 30 % študentov manj od 10.000 dinarjev.

Sicer pa so predstavniki študentov na tej seji odmerili največ časa vlogi predsedstva ljubljanske UK ZSMS v bojkotu. Poleg vrste konkretnih napak in slabosti, ki so jih ugotavljali v delovanju predsedstva UK ZSMS, je bil posebno ostre kritike deležen njen predsednik Gorazd Gorenc zaradi izjave na Univerzitetnem svetu, ki jo je na prvi strani 17. 10. povzelo Delo. Njegovo izjavo so razglasili za neutemeljeno in zahtevali obrazložitev vendar pa je le-ta ni bil pripravljen niti pojasniti niti preklicati. Čisto na koncu pa so obsodili še predsedstvo UK ZSMS zaradi njegovega neodgovornega ravnanja, ker je potovalo na politično šolo v Maribor z najetim avtomobilom, po ljubljanskih fakultetah pa s taksijem. Navzoči predstavniki UK ZSMS se z oceno svojega delovanja niso strinjali, zaradi česar je DK sprejela sklep, v katerem zahteva, »da se sestane predsedstvo UK ZSMS, ki naj skupaj s člani DK oceni svoje delo med bojkotom in prouči potrebo po kadrovskih spremembah v svojih vrstah.«

Iz obupa nad delegatskim delovanjem UK ZSMS so na tej seji tudi sklenili, da napišejo odprto pismo slovenskemu izvršnemu svetu, v katerem bi ta organ seznanili s stanjem empirične zavesti po domovih in ga istočasno opozorili na resnost svojih težav.

ševanju socialno-ekonomskega položaja študentov. Ni hotelo organizirati zbora vseh študentov v Rožni dolini 23. maja letos, čeprav je na njem tekla razprava, ki je zadevala vse študente. Prav tako ni koordiniralo akcije po fakultetah niti ni njihovih OO ZSMS znala vključiti v razprave zadevajoče študentska vprašanja. Samovoljno je sprejemalo tudi sklepe: tako je brez vednosti študentov-stanovalcev podprlo ukrep družbenega varstva v ŠC. DK je potovanje članov predsedstva z najetimi avtomobili v času padajočega standarda študentov označila za razmetavanje družbenega denarja ter zahtevala povrnitev stroškov potovanja. V Delu objavljene politične diskvalifikacije študentov s strani Gorazda Gorenc pa so po njenem mnenju nesprejemljive in brez realne osnove, zaradi česar je zahtevala od predsednika UK ZSMS politično odgovornost.

ZAČASNO ODLOŽENO POVIŠANJE STANARIN

Na tej seji je na osnovi stališč zborov stanovalcev in v dogovoru s člani ZKPO DK sklenila, »da se zaradi previsoke cene stanarin s povišanjem počaka do sestanka z IS SRS, do takrat pa stanovalci plačujejo staro ceno sobe« (iz zapisnika DK, 24. 10.). Zbori stanovalcev so nove stanarine v večini primerov ocenili za nerealne in previsoke, ob tem pa so vztrajali tudi pri stališču, da se s spremembami stanarin počaka do razgrnitve analize socialnoekonomskega položaja študentov in sestanka z IS SRS.

Ponovno so spregovorili tudi o problemu študentske prehrane in poudarili svoje nestrinjanje s sedanjim načinom njenega subvencioniranja, ker prihajajo vsa potrebna sredstva iz študentskih skladov, s čimer so ti bistveno osiromašeni, zaradi česar so zahtevali pritek tovrstnih sredstev iz drugih virov.

Opozorili so tudi na dezinformacije v sredstvih javnega obveščanja, ki zavajajo javnost z navajanjem višine študentskih štipendij. Njihovo resnično vrednost je namreč moč razbrati le iz primerjav med mesečnimi gibanji štipendij in osebnih dohodkov za isto leto, ne pa iz obstoječih primerjav med maksimalno višino štipendije in povprečnimi OD.

V upanju na prodornost svojega »pisma«, predvsem pa na posluš IS SRS za probleme študirajoče mladine so imenovali tudi svojo sedemčlansko delegacijo za sestanek z Izvršnim svetom. Toda oktobra je obdržal svoj siloviti ritem vse do poslednjega dne: 30. 10. so se v študentskem naselju znova sestali predstavniki domov.

»Poskušali smo doseči, da bi se predsedstvo UK ZSMS vsaj malo počutilo odgovorno za svoje delo, da bi animiralo tudi OO ZSMS po fakultetah, poskušali smo ... pa v ničemer nismo uspeli. Na UK ZSMS nismo imeli niti možnosti pogovarjati se o njeni odgovornosti. Kaj naj delam v organizaciji, katere predstavnik gre zoper moja stališča in težnje in katere predstavnik se je distanciral od bojkota.« se je spraševal na seji edini od študentov.

»Ta predlog popolnoma razumem. Ko vas gledam, mi je slabob«, je nadaljeval eden od še očitno šokiranih predsednikov domov. »Žalostno je, da smo zaradi naših predstavnikov v UK ZSMS prišli do tega predloga, da izstopimo iz naše organizacije. Zaradi predstavnikov, ki jih imamo, ki nas niti poslušati niso pripravljeni in ki se na razno razne fore vlečejo ven ... In če pride človek zaradi svojih predstavnikov do predloga, da izstopi iz mladinske organizacije — to je za popizdit!«

Delegatska konferenca je sprejela sklep, da bodo predlog o kolektivnem protestnem izstopu iz mladinske organizacije obravnavali vsi zbori stanovalcev, za to potezo pa se mora odločiti vsak posameznik samostojno na podlagi svojega lastnega premisleka. Dodala je še, da bo predlog umaknila le v primeru, če bo vodstvo Univerzitetne konference vendarle odstopilo.

BOJKOT V DRUGO

Delegatska konferenca je tokrat tudi potrdila, da je še edina, ki se bojuje za interese študentov-stanovalcev in da v bistvu opravlja vlogo UK ZSMS s tem, ko se je v nasprotju s predstavniki UK ZSMS uprla zahtevi ZKPO po novembrskem zvišanju stanarin. ZKPO je s tem svojim dejanjem prelomil na prejšnji seji dosežen dogovor s študenti o nespreminjanju stanarine vse do tedaj, dokler ne bodo znani rezultati pogovorov študentske delegacije s slovenskim izvršnim svetom, vsled česar je najbrž zapravila tudi tako težko izbranjeno vsaj majhno zaupanje študentov.

Predsedniki domov so vztrajali pri stališču svojih zborov stanovalcev in ponovno predlagali, da plačujejo domovci do nadaljnega stare stanarine. ZKPO se s tem ni strinjal in zahteval »od prvega novembra vse ali nič« — in v tako skrajno servirani izbiri so se študentje pač odločili za nič. **Od prvega novembra dalje stanovalci študentskih domov v Ljubljani tako spet bojkotirajo plačevanje stanarin vse do sestanka študentske delegacije s člani IS SRS.**

NOV, DRUŽBENO NEZAŽELJEN STIL MLADIH V LETU MLADIH

Obdobje po bojkotu — v Kronologiji študentskega preživetja ga označujemo z 9. oktobrom — je sodeč po enomesečnem dogajanju izredno dinamično obdobje. Glede na dejstvo, da je bojkot s prvim novembrom ponovno vzpostavljen, bi morda bilo bolj upravičeno govoriti o obdobju med bojkotoma.

Kakorkoli že: sedanja, za začetek šolskega leta silno velika angažiranost študentov znova potrjuje, da prvooptimistični bojkot ni bil le burna akcija od strasti razgretih in gnanih nekaj mladcev in mladenk, marveč resno hotenje po ureditvi več kot desetletje »urejajočega se« družbeno-ekonomskega položaja študentov. To, da so v ta namen vedno znova prisiljeni uporabljati »skrajna« sredstva — kot so bojkot, protestni pohodi po Ljubljani, odprta pisma in naposled tudi zapuščenje svoje organizacije — od katerih so nekatere vzele v svoje roke tudi srednješolski učitelji in dijaki, pa opozarja veliko bolj kričeče kot na samo psihološko podobo študentske generacije osemdesetih let na podobo političnih institucij, na njihovo vseobčo rigidnost v času, ki zahteva čim večjo fleksibilnost in odprtost, predvsem pa na njihovo gluhost na klice celotnega šolstva, ki v obdobju znanstveno-tehnične revolucije nezadržno krahira. Izhajajoč iz stališča Louisa Althusserja, ki je šolo označil za ideološki državni aparat številka ena, je za praktični politički um slednje dosti

PREDSEDSTVO UK ZSMS NAJ ODSTOPI

Po seji so bili po domovih znova sklicani zbori stanovalcev, ki so se odvijali v napeti atmosferi, katere povod je bilo napovedano povišanje stanarin, pa tudi prva poaprilska udeležba predstavnikov UK ZSMS, ki so seveda nastopali v vlogi »odraslih« družbenopolitičnih delavcev, katerih temeljna naloga je disciplinirati svojo »bazo«. Zaradi nepopustljivosti tako enih kot drugih do potrebnega dialoga med temeljno delegatsko ravnino in njeno nadgradnjo seveda ni prišlo. Nasprotno: produkt tega njenega prvega srečanja je zahteva po ugotovitvi moralne in politične odgovornosti ter odstopu predsedstva UK ZSMS, ki jo je v imenu zborov stanovalcev zapisala v svojem osmem sklepu 24. 10. razpravljajoča DK. Na seji, ki se je iz nepojasnjenih razlogov ni udeležil nihče iz predsedstva, so med napakami in nepravilnostmi v delu UK ZSMS najprej poudarili, da se njena politika kljub vsemu ni spremenila. Svoj sklep pa so utemeljevali z dejstvom, da se predsedstvo UK ZSMS ni aktiviralo pri razre-

»TO JE ZA POPIZDIT!«

»V ta namen oziroma na osnovi izjav, ki smo jih slišali, na račun kronične nesposobnosti vodstva, oziroma predsedstva UK ZSMS predlagam, da mladina v ljubljanskih študentskih domovih izstopi iz Zveze socialistične mladine Slovenije«, je povzel nekajurno brezplodno diskusijo na temo delovanja predsedstva UK ZSMS med člani Delegatske konference in tokratno številčno okrepljeno ekipo predsedstva Univerzitetne konference eden od na seji prisotnih študentov-stanovalcev.

»Bravo! Ampak naj gre v zapisnik. KDO je to predlagal«, je bil edini prispevek predsednika UK ZSMS v razpravi o tem predlogu, ki je v prvem hipu šokiral sicer že vsega hudega navajene udeležence teh sej, nato pa povzročil burno diskusijo, na kateri so privrele na dan vse dolgo zatajevanje in zamolčane misli o politiki, delu in funkcijah v mladinski organizaciji.

čudno dogajanja. Nedopustno tudi v odsotnosti kakršnihkoli teoretičnih konceptov; namreč nedopustno z gledališča obstoja in razvoja družbe. Ali pa naroda, če hočete.

Sam bojkot (in vsi njegovi atributi), ki ga označujem za nov, družbeno nezaželen stil študentske mladine, je s svojimi v ničemer zavidanja vrednimi rezultati pokazal, da problemov, ki so se leta in leta gradili na področju šolstva, ni mogoče razreševati niti po institucionalni niti po izveninstitucionalni poti, zaradi česar se mnogi njegovi protagonisti sprašujejo, če je znotraj obstoječega političnega sistema sploh mogoče doseči kakršnekoli sistemske rešitve. Kljub tem dvomom pa se boj »za pogoje in razloge za študij« nadaljuje. Čas bo pokazal ali se bo uresničeval kot gverilski pohod skozi institucije ali kot (gverilski) pohod po ulicah, ali pa bo študentom naposled zmanjkalo energije.

Morda se bo zgodilo tudi nekaj čisto drugega.

Dragica Korade

PRISPEVEK K TRDITVI, DA SO MLADINSKI FUNKCIONARJI ODRASLI DRUŽBENOPOLITIČNI DELAVCI

»UK ZSMS bo morala skupaj s komunisti na univerzi opraviti še nedokončano delo pri ločevanju dejanskih interesov študentov od hotenih posameznikov, ki skušajo s svojim delovanjem, z razglašanjem parcialnih problemov za globalne vnašati zmedo v vrste študentov in celotne družbe.« je med drugim rekel v svoji razpravi na seji Univerzitetnega sveta 16. 10. predsednik UK ZSMS Gorazd Gorenc. Ta del njegove izjave, ki je med študenti povzročil veliko negotovnosti, je naslednjega dne na svoji prvi strani priobčilo tudi Delo.

Ko je novinar Radia Študent Leon Magdalenc od Gorazda Gorenc poizkušal zvedeti, kateri interesi so parcialni in kateri globalni — na koncu mu je po številnih peripetijah in zagatah to vendarle uspelo, o čemer bo tekla beseda v nadaljevanju — je v oddaji, ki je bila na Radiu študent na sporedu 31. 10., Gorenc novinarja med drugim vneto opozarjal na to, da je novinar Dela iz njegove razprave »iztrgal« samo določen (prav ta?) pasus, zaradi česar je prišlo do njegovih različnih interpretacij, saj je ta del teksta mogoče razumeti le v kontekstu njegove celotne izjave. Da je temu res tako, so se poslušalci Radia Študent lahko prepričali, ko so slišali še nadaljevanje:

»S sklicevanjem na to, da še ni dokončana celovita analiza Centra za razvoj Univerze o socialno-ekonomskem položaju študentov, želijo izničiti že dosežene rezultate in prizadevanja pri izboljševanju življenjske ravni študentov, negirajo delo na ostalih področjih ter poskušajo ponovno uveljaviti bojkot plačevanja stanarin kot metodo dela, brez pristajanja na sporazumevanje in dogovarjanje pri nadaljnjem reševanju problemov. Vodstvo UK ZSMS zahtevam teh posameznikov, navkljub njihovim poizkusom diskvalificiranja vodstva Univerze in Zveze socialistične mladine na Univerzi, v mestu in republikli ni nikoli popuščalo in jih tudi nikoli ne bo podprlo.« (Po magnetofonskem zapisu RS, kar velja tudi za vse ostale citate.)

Leon Magdalenc, ki je poskušal s predsednikom UK ZSMS skozi intervju pridelati konkretizacijo njegove izjave, si je zaradi te namere pridobil več novih novinarskih izkušenj. Najprej ga je presenetila zahteva predsednika, da mora novinar vsa vprašanja, ki jih misli v oddaji zastaviti, najprej pisмено poslati na UK ZSMS. Drugič ga je presenetilo, ko je v studio RS prišel ne samo predsednik, s katerim se je dogovoril za intervju, marveč tudi podpredsednik in sekretar UK ZSMS. In ker gre v tretje rado, se je tretje presene-

čenje uresničilo skozi sam intervju: naenkrat je namreč novinar bil tisti, ki so ga vsi trije funkcionarji spraševali in uganjali v kozji rog.

Magdalenc je pričel razgovor z vprašanjem, kaj sploh je UK ZSMS. Gorazd Gorenc, predsednik UK ZSMS: »Mislil, da je kot del ZSMS in del ZSM' enotna socialistična fronta mladih in kot taka razvija najširše politične akcije mladih na Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani, v osnovnih celicah družbenega življenja, to je v osnovnih organizacijah po visokošolskih temeljnih organizacijah združenega dela, po fakultetah ter v družbenih organizacijah in društvih ter drugih oblikah interesnega združevanja mladih. Nadalje je UK tista institucija, ki ustvarja pogoje za široko vključevanje mladih na Univerzi Edvarda Kardelja v procese odločanja v sistemu političnega sistema socialističnega samoupravljanja... ITD., itd., itd...«

Po prebrani definiciji je Magdalencu zanimalo, kako se vse to odraža konkretno skozi njeno delo, v realnosti. Gorazd Gorenc: »UK zajema en dosti širok diapazon študentskih interesov. Trenutno se med drugim ukvarja z reševanjem socialno-ekonomskega položaja. Potem: UK ima še dosti drugih nalog, katere so tudi navedene v kontekstu, oziroma v celotnem tekstu, ki sem ga imel na seji Univerzitetnega sveta in iz katerega konteksta je bil tudi iztrgan tisti pasus.«

In ker je sogovornik že sam omenil jedro razgovora, je Magdalenc zastavil vprašanje: »Kaj so po tvoji oziroma vaši oceni dejanski interesi študentov?«

Bojan Petan, sekretar UK ZSMS: »No, vse te globalne stvari in sicer področje Radia Študent ne bi smela biti samo mladina, ampak celotna družba. Druga stvar je, da se mladinskih interesov Radio Študent ne bi smel lotevati ločeno in jih ne bi smel vrednoti različno od širših družbenih interesov. Aktualna dogajanja v posameznih žariščih napetosti je treba skušati analizirati v njihovi celovitosti, to je v družbenem, zgodovinskem kontekstu. Zdaj in zadnja stvar, ki se pač tiče konkretno današnjega razgovora je, da izbira informacij nima priprave za oddajanje in bi morala biti prva in izhodiščna stvar, katerima sledi analiza vzgojnega in izobraževalnega procesa v vseh delovnih sredinah, kjer se mladi izobražujejo in delujejo. Z beleženjem dosežkov pri uveljavljanju samoupravljanja v teh sredinah mora Radio Študent direktno pomagati Zvezi komunistov Slovenije in Zvezi socialistične mladine v borbi. To so ta izhodišča, ki sem jih jaz

pripravo in ti maš konkretna vprašanja. Jaz sem začel mal iz širšega stališča in zdaj mene čisto zanima, če se midva v tem, teh idejnih zasnovah v bistvu strinjava.«

Magdalenc, ki po mojem prepričanju ni nič kaj dosti razumel, se je strinjal in vztrajal na že zastavljenem vprašanju. Bojan Petan: »Zdaj smo se razumeli, da ti poznaš in sprejemaš vsebinske zasnove Radia Študent, ampak zdaj jaz smatram, da jih ti verjetno poznaš, ampak jih sprejemaš verjetno samo formalno, verjetno zato, da si lahko samo član kolektiva, da opravljaš to funkcijo urednika za univerzo. Te tvoje teze pogovora (ki jih je predhodno poslal na UK ZSMS, op. p.) ne zadevajo globalnih vprašanj in niso v skladu s temeljnimi cilji in nalogami Radia Študent.«

Magdalenc benti, če neka izjava na prvi strani Dela, v kateri je vsebovana zahteva po določenih konsekvencah, ni pomembno vprašanje in hoče že zvedeti, kaj so globalni in parcialni študentski interesi. Branko Šuštaršič, podpredsednik UK ZSMS: »Zdi se mi, pač praviš, da si hotu narditi oddajo samo s temi konkretnimi vprašanji, skratka, zdi se mi, da s tem priznavaš in si priznal, da te globalne stvari, trenutno najbolj pereče, študentov v tej oddaji pravzaprav ne zanimajo. In zdaj ne vem, mislim, da bo Gorazd najprej najlaže odgovoril, ker je blo na začetku Gorazdu to vprašanje tudi zastavljeno. Zdaj pač lahko izhajamo iz tega, da te najbolj pereči problemi, skratka srž študentskih problemov v tem trenutku ne zanimajo, ampak nekaj drugega.«

Po približno petnajstminutnem tovrstnem nategovanju, ki bi ga bilo vredno prepisovati le v zabavno branje, so poslušalci Radia Študent končno izvedeli, kaj so to globalni in kaj parcialni interesi. Gorazd Gorenc: »Dejanski skupni interesi študentov so tisti interesi študentov, ki jih študentje izražajo na miren način kot populacija in ne kot posameznik, pardon izviran način. Poleg tega lahko globalne interese oziroma globalne probleme definiramo vse tiste probleme, ki se tičejo tistih bistvenih družbenih vprašanj, ki so neposredno pomembni za družbeni, ekonomski in socialni položaj mladih in družbi. Nadalje kot parcialne interese lahko vzamemo vsak interes, ki ni globalen. Oziroma, če vzamemo kontinuum, imamo na eni strani globalen interes in na drugi strani je pa parcialen interes...«

Človek bi dejal, da se Gorazd Gorenc izredno intenzivno ukvarja z novo teorijo interesov. Še posebej bi to dejal zaradi tega, ker je študent četrtega letnika politologije. Dragica Kovade

IZVRŠNEMU SVETU SKUPŠČINE SRS

SPOŠTOVANI!

Šest mesecev trajajoči bojkot plačevanja stanarin, v katerega smo stopili študentje-stanovalci domov Študentskega centra ob napovedanem 25% povišanju cen stanarin 1. aprila letos, je ponovno izpostavil vprašanje položaja in vloge študenta v študijskem procesu in družbi nasploh. Kljub temu je bila naša akcija z grožnjo izterjatve neplačanih stanarin, oz. z zapretnim sodnim pregonom dolžnikov ŠC nasilno prekinjena, pa sam bojkot vendarle ocenjujemo kot uspešen. Bojkot je na eni strani obrnil pozornost širše družbene skupnosti, na drugi strani pa je opozoril na neučinkovitost vseh za to pristojnih strokovnih služb in političnih teles. Poudariti moramo, da je bilo napovedano spomladansko povišanje stanarin samo povod za bojkot, vzroki bojkota pa leže v nezadovoljstvu študentov z načinom razreševanja tako imenovanega študentskega vprašanja. Ni bilo namreč prvič, da smo poskušali študentje z izveninstitucionalno akcijo razrešiti pereče probleme študentskega standarda in družbene vloge študentov nasploh. Še več, študentje smo prisiljeni ugotavljati, da se takšne akcije zaradi neučinkovitosti delovanja delegatskega sistema in zaradi administrativnih poti razreševanja naših problemov, periodično ponavljajo.

Razumljivo je, da ne moremo pristajati na kratkoročne in parci-

alne rešitve, ki nam jih ponujajo ustrezne strokovne službe v želji, da v najkrajšem možnem času eliminirajo vzroke našega nezadovoljstva. Zahtevamo sistemsko rešitev socialno-ekonomskega položaja študenta, to je rešitev, ki jo pojmujejo kot funkcionalno celoto enotno načrtovanih ukrepov, ki bodo dolgoročno urejali vsa bistvena vprašanja študentskega standarda: vprašanje štipendij, stanarin in študentske prehrane. Hkrati pa mora sistemska rešitev poseči tudi v vzgojno izobraževanje oz. študijski proces na sploh. Dovolj zgovorno je namreč že dejstvo, da je bojkot sovpadel z reformo univerze. Neustrezni stari ter v tekmi s časom na silo skrpani novi reformirani študijski programi, neurejene študijske razmere, slaba kvaliteta predavanj in vaj, ki se povezujeja z nezadovoljivim nagrajevanjem visokošolskih učiteljev, nemožnost raziskovalnega dela in tako naprej, so samo druga plat našega bojkota. Vprašanje položaja in vloge študenta se torej povezuje z vprašanjem vloge in položaja univerze oz. šolstva nasploh (problemi dijakov in učiteljev). Vprašanje šolstva pa se slejkoprej vzpostavi kot politično vprašanje, zato si tudi študentje prizadevamo postaviti naše probleme v ta okvir. Pri tem seveda ne moremo pristajati na politične diskvalifikacije, katerih smo že bili deležni in ki ne koristijo nikomur.

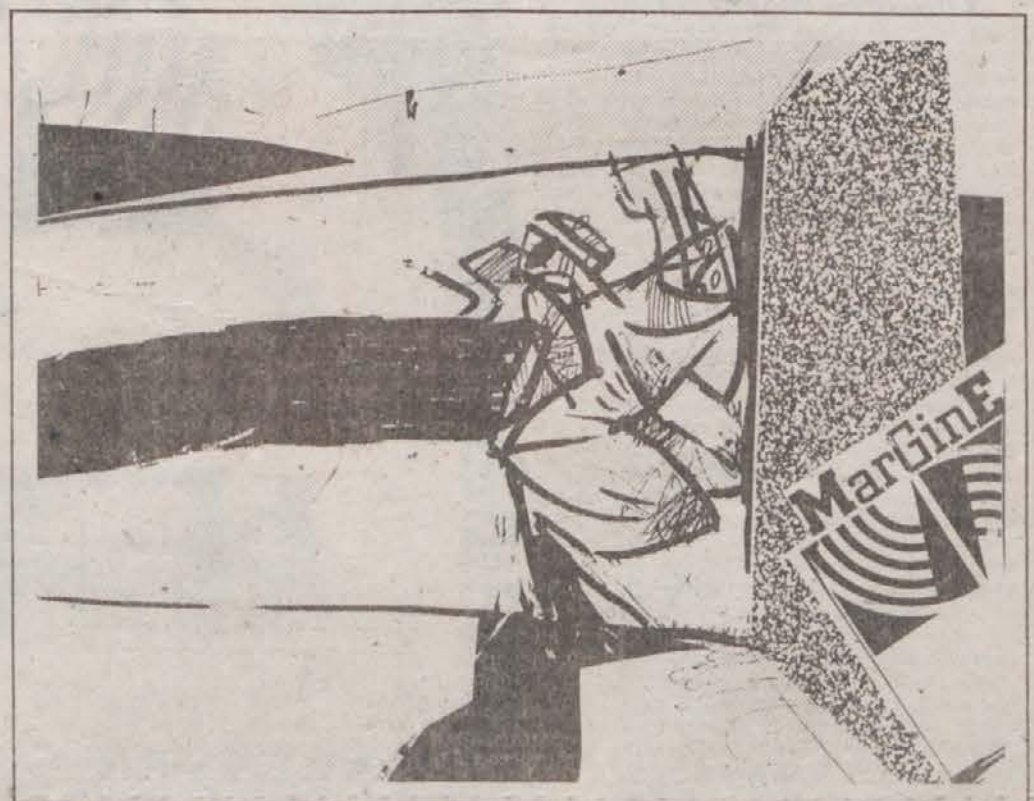
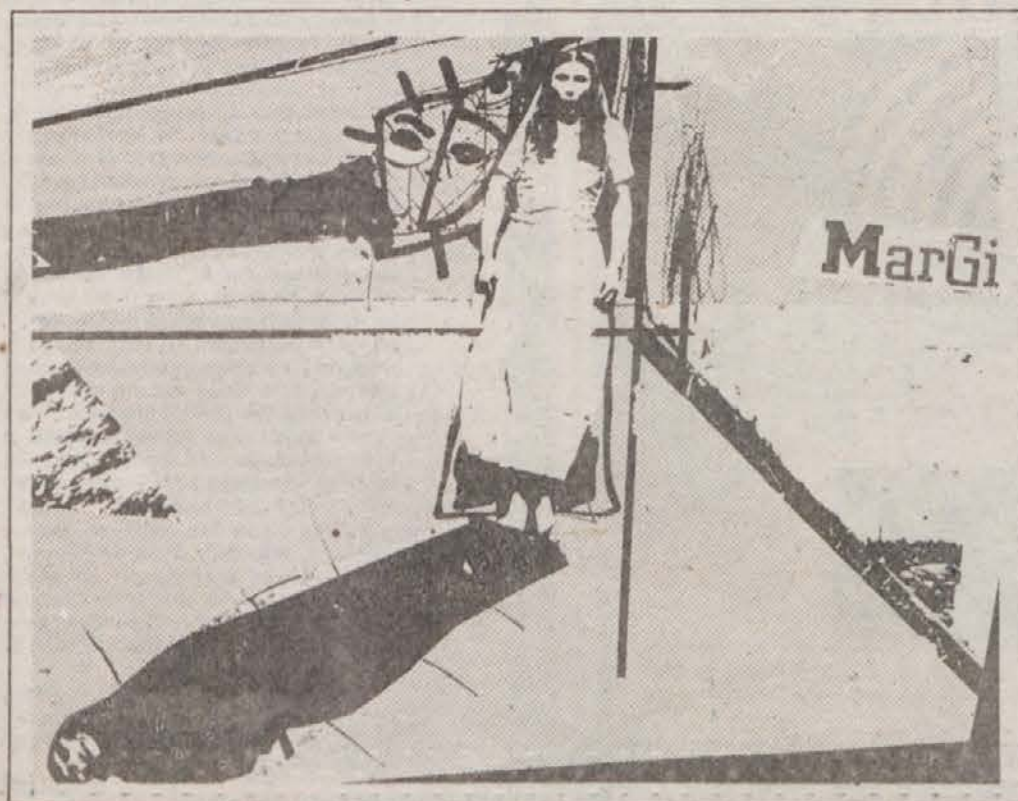
Zavedamo se svoje današnje in jutrišnje moralne in politične odgovornosti pred družbo in delavskim razredom. Prav ta zavest nas zavezuje, da si danes izborimo tiste materialne pogoje za kvaliteten študij, na osnovi katerih bomo lahko v prihodnosti učinkovito investirali svoje znanje v splošni družbeni razvoj.

Zaradi teh širših družbenih dimenzij naših problemov se obrčamo na izvršni svet v želji, da se ti problemi razrešijo v najkrajšem času. Vitalni interesi, ne nas, temveč družbe, tudi v času ekonomske krize ne tripijo odlaganja.

Predlagamo vam sestanek vaše in naše delegacije, na katerem bi vas podrobneje seznanili z našimi zahtevami, in ocenami doslej storjenega ter vas obvestili o aktivnostih, ki jih pripravljamo. Želeli bi tudi, da skupaj preučimo možnosti in poti za razrešitev perečih vprašanj študentskega standarda in študijskega procesa. Mnenja smo, da bi vaš angažma ugodno vplival na razreševanje obravnavane problematike.

S tovariškimi pozdravi
V Ljubljani, 17. 10. 1985

Delegatska konferenca študentov-stanovalce domov ŠC

MLADINSKE DELOVNE RACIJE

Koga neki zanimajo mladinske delovne akcije v novembu? To je zadeva, ki je zanimiva poleti, pa še takrat ne preveč.

In vendar, nekje se še zmeraj ukvarjajo z mladinskimi delovnimi akcijami, ugotavljajo, kakšni so njihovi rezultati, in razmišljajo, kaj bo z njimi v prihodnje. Pripravljajo družbeni dogovor o mladinskih delovnih akcijah za naslednje srednjoročno obdobje, planirajo, kaj bodo brigadirji delali naslednje leto, skratka, tudi sedaj je ta tema za nekoga aktualna. Za tiste, ki mladinske delovne akcije pripravljajo, ni mrtve sezone. Še več, komaj imajo dovolj časa, da pripravijo vse, potrebno, da bodo brigadirji naslednje poletje imeli kaj delati. Njim so meseci, ko akcij ni, odločno prekratki in prehitro pride čas, ko morajo zopet zagotoviti brigadirje, ki bodo njihove plane uresničili. Junija »zapojejo lopate in krampi« in podobne zadeve. Njihova »pesem« traja do konca avgusta. Potem je zopet treba analizirati, ugotavljati, planirati... Krog je sklenjen, življenje teče dalje. Za organizatorje so akcije stalno prisotne. Za nekatere od njih so celo zaposlitev.

Kot ponavadi pa ima tudi ta medalja dve plati. Druga plat so v tem primeru brigadirji, se pravi »navadni« mladinci. V njihovih očeh so akcije strogo vezane na kratko sezono. Ves ostali čas jih preprosto ni. Izven sezone se mladinske delovne akcije skrivajo v megleni višini politike, daleč od dosega navadnih smrtnikov, dokler zopet ne nastopi čas, ko se vse blesteče in pripravljene zopet spustijo na ta svet in začnejo vabiti mladi rod, da podari tri tedne ali nekaj več svoje mišične aktivnosti »družbi«. V zameno mu nudijo dobro družico, uniformo, nekaj tečajev, kak koncert, nekaj ritualov, s katerimi poskušajo utrditi občutek pripadnosti, na koncu pa priznanje za delo v obliki značk in trakov. Vsako leto morajo mladinske delovne akcije, se pravi njihovi organizatorji, znova prepričati mladince, da se za nekaj časa prelevijo v pridne, delavne brigadirje in vsako leto jim to v Sloveniji vedno slabše uspeva.

STATISTIKA PRIČA

To nam kažejo tudi statistični podatki, ki so na voljo na republiški konferenci ZSMS. Leta 1981 se je vseh delovnih akcij v Sloveniji udeležilo 5046 mladincev, leta 1985 pa 4251. Se pravi 795 mladincev ali skoraj 16% (15,76%) manj. Še bolj porazni so podatki, če opazujemo samo republiške akcije. V istem obdobju se je število udeležencev teh akcij zmanjšalo z 2623 na 1079, za več kot polovico (55,46%). Tako zmanjšanje je zadostovalo, da so se tudi republiški konferenci zavedli, da so mladinske delovne akcije v krizi. Začeli so razmišljati, kako »narediti akcije bolj zanimive«, iskati nove organizacijske oblike, nove možnosti za interesne dejavnosti itd. Vse spremembe so bile usmerjene na odnose znotraj tiste kratke sezone, ko mladinske delovne akcije sestopijo s političnih višav in se udeležujejo v praksi kot konkretne akcije. Ta konkretne delovne akcije naj bi po mnenju republiškega vodstva ZSMS in po principu »dati vsakemu tisto, kar si želi«, razširile krog mladincev, ki bi jim bile akcije »zanimive«. S tem naj bi se povečala tudi udeležba na akcijah. Taka rešitev, ne glede na to, kako elegantna je, spregleda ali celo poskuša obiti vprašanje, ali lahko mladinske delovne akcije bistveno spremenimo, ne da bi spremenili odnose v družbi, ki jih vzpostavljajo in določajo. Ali lahko v mehanizmu po izbiri namesto okroglega montiramo kvadratni ali trikotni zobnik?

DRUŽBENI POGOJI

Za spreminjanje mladinskih delovnih akcij, prav tako kot za spreminjanje katerikoli družbenega pojavnosti, je potrebno spoznati odnose, ki jih določajo. Akcije je potrebno umestiti v mrežo družbenih odnosov in ugotoviti povezave, ki jih v tej mreži pogojujejo, ki jih držijo v njej. Oglejmo si podrobneje, kako so mladinske delovne akcije vpete v to mrežo. Kot smo že ugotovili, so akcije omejene na poletne mesece. V tem času so prisotne med »navadnimi« ljudmi, so del vsakdanjega življenja. Ves ostali čas so prisotne le v glavah organizatorjev, ki ocenjujejo pretekle in planirajo prihodnje akcije. Priča smo še eni pojavnosti obliki nasprotja med umskim in fizičnim delom. V tem nasprotju in v protislovnosti mladinskih delovnih akcij kot stalne in otenem kampanjske dejavnosti, ki iz njega izhaja, lahko najdemo vzroke tudi za položaj akcij in njihovo krizo v Sloveniji. Akcije planirajo in pripravljajo ljudje, ki na njih ne delajo, delajo pa tisti, ki nimajo in ne morejo imeti nobenega bistvenega vpliva nanje. Ko se akcije pripravljajo, brigadirjev ni in zato ne obstaja niti njihov interes, ki naj bi ga ZSMS v pripravah akcij zastopala. Namesto njega nastopi fiktivni interes brigadirjev, interes, ki bi ga brigadirji naj imeli, ki pa je konec koncev interes funkcionarjev ZSMS. Ta interes potem vstopa v »proces dogovarjanja in usklajevanja« z interesi financierjev akcij, občin, v katerih se

akcije organizirajo, in izvajalcev del. V tem procesu se »izkristalizirajo« vse pomembne odločitve, od tega, katera dela bo akcija (ne brigadirji) opravila, preko življenjskih pogojev na akciji in financiranja akcije, do tega, koliko brigadirjev bo akcija potrebovala. Ko je vse to določeno, se udeležba na akcijah razdeli po občinah in šele nato začnejo novačiti (evidentirati) brigadirje. Pred mladega človeka se postavi mladinska delovna akcija kot paket aranžmajev, na katerega on nima vpliva. Od njega zahtevajo samo, da se odloči: za ali proti. Tako postavljena postane akcija enaka aranžmajem turističnih agencij in z njimi konkurira kot usluga na turističnem trgu. Iz tega izhajajo tudi ugotovitve nekaterih raziskav, da so mladinske delovne akcije postale oblika poceni počitnic. Zato mnogi brigadirji navajajo dobro družbo kot glavni motiv za udeležbo na akcijah. Nenazadnje je iz tihega priznanja takega stanja izšla tudi ideja, da je za rešitev mladinskih delovnih akcij iz krize potrebna samo močnejša in učinkovitejša propaganda.

Iz nasprotja med umskim in fizičnim delom, kot se kaže na mladinskih delovnih akcijah, izhaja tudi način, kako je organizirano življenje na akciji. Tu lahko ločimo tri ravni interesov. Poosebljajo jih vodstvo akcije, vodstva brigad in »navadni« brigadirji. Interesi vodstva akcije so določeni predvsem z željo po uspehu akcije, s tem pa z interesi organizatorjev akcij in njihovimi načrti. Uspeh vodstva akcije se meri z izpolnitvijo planov akcije, kot so jih postavili organizatorji, ter z »obvladanjem« situacije, se pravi zmoglostjo preprečiti ekscese na akciji, ali jih vsaj zakriti in zmanjšati njihov pomen, saj »ekscesi mečejo slabo luč na akcijo«. Interesi vodstev brigad so povezani z uspehom brigade in preko njega z interesi občine (občinske konference ZSMS), ki je brigado organizirala. Uspeh brigade je odvisen od njenega prispevka k uspehu akcije. Kriteriji zanj so torej bolj ali manj isti. Vodstva brigad so obenem vmesni člen med vodstvom akcije in brigadirji, kar jih postavlja v položaj

zelo podoben položaju deseterjev v vojski in ustvarja pogoje za razvoj podobnih virov obnašanja. Zadnja raven interesov poosebljajo brigadirji. Od njih je pravzaprav zares odvisno, ali bo akcija uspela ali ne. Prav na tem nivoju se zopet pokaže protislovnost mladinskih delovnih akcij. Pokaže se kot konflikt med interesom, ki je pripisan samemu pojmu »brigadir«, prostovoljnemu delom ter dejanskim interesom po zabavi in dobri družbi, ki ga ustvarja način organiziranja akcij in evidentiranja brigadirjev. Od vsakokratne razrešitve tega konflikta je odvisen uspeh konkretne akcije, pa tudi družbena klima na njej. Dokler se ta konflikt razrešuje v korist dela in dolžnosti že na individualnem nivoju, dokler torej vsak brigadir ali vsaj večina postavlja delo, preseganje norme in doseganje plana kot svoj osnovni interes, toliko časa mehanizem deluje in je vodstvo lahko permisivno in demokratično. Takoj ko pa se kot osnovni interes uveljavi zabava, je ogrožen uspeh akcije, z njim pa tudi uspeh brigade in končno tudi interesi vodstva akcije in vodstev brigad. Vodstva so neposredno ogrožena in se morajo braniti. Sistem organiziranja mladinskih delovnih akcij jim je za njihovo obrambo, s tem pa tudi za lastno obrambo, podelil dovolj družbene moči in dokaj učinkovite mehanizme. Družbena klima na taki akciji postane represivna, vodenje pa se približuje avtokratskemu. Na takih akcijah se položaj brigadirjev kot objekta mladinskih delovnih akcij dokončno razkrije.

PLANIRANJE AKCIJ

Vrnimo se v obdobje planiranja akcij. Interesi brigadirjev v tem obdobju ne obstajajo. Brigadirji se odločijo za mladinske delovne akcije, ko so te že popolnoma določene in pripravljene. Ostane jim le vloga izvrševalca planiranih nalog, objekta, z uporabo katerega se plani izpolnijo. Parola o akcijah kot šolah samoupravljanja se sprevača v lastno nasprotje, saj pogojev za samoupravljanje na akcijah sploh ni. To je postalo še bolj vidno v pogojih ekonomske krize, v kate-

ri smo. Ekonomska kriza je razgallila tudi interese organizatorjev akcij. Gre za politične in ekonomske interese, ki pomagajo ohraniti akcije take, kot so Mladinske delovne akcije so politično pomembne predvsem zato, ker na simbolični ravni dokazujejo »naprednost«, »socialističnost«, »bratstvo in enotnost« mlade generacije. Skozi akcije naj bi se dokazovala njena neproblematičnost, s tem pa posredno tudi neproblematičnost sistema. Ni treba posebej dokazovati, da je takšno »dokazovanje« značilno birokratsko. Kolikor je ZSMS birokratizirana in kolikor so njeni forumi ločeni od mladine, toliko bolj se tem forumom zdi tako dokazovanje pomembno in resnično. Obenem imajo mladinske delovne akcije za mladinske funkcionarje tudi čisto praktičen pomen. Uspešnost akcij je neposreden dokaz za njihovo aktivnost. To je v času, ko je ZSMS na eni strani potisnjena na rob političnega dogajanja in na drugi strani izgublja podporo mladih, ki se vedno bolj izogibajo klasičnemu političnemu udejstvovanju, funkcionarjem zelo pomembno. Skozi uspešnost ali neuspešnost akcij se lahko neposredno vidi aktivnost forumov ZSMS. Lahko jo preprosto merimo s številom prijavljenih brigadirjev, odstotkom preseganja norme itd. Delo med ljudmi, ki je veliko težje in daje rezultate veliko kasneje, postane tako manj pomembno, neuspehi v njem pa manj boleči. Zato je kriza mladinskih delovnih akcij tem večji problem za mladinske funkcionarje. Da bi jo razrešili, bi se morali odpovedati ustaljenim šablonam in preseči birokratski način dela.

Znotraj ekonomske krize so se bolj jasno pokazali tudi interesi občin, v katerih organizirajo mladinske delovne akcije. S pomočjo akcij, kot večkrat poudarjajo vodilni v teh občinah, so zgradili veliko objektov, ki jih drugače ne bi mogli. To sicer je namen mladinskih delovnih akcij. Marsikaj pa brigadirji opravljajo dela, za katera vedo, da so »potrebna«, le vodilni ljudje v občini. Tudi krajinani so namreč le predstavljeni v odločanju o mladinskih delovnih akcijah. Dejansko so tudi oni iz

odločanja izključeni. Občinska vodstva gledajo na brigadirje predvsem kot na poceni delovno silo, ki jo je treba čim bolj izkoristiti. Marsikje na hitro obidejo pravilo, da naj bi brigadirji delali le tam, kjer stroji ne morejo. Zamenjajo ga s pravilom, da naj brigadirji delajo tam, kjer bo njihovo delo cenejše kot strojno. Denar za mladinske delovne akcije se zbira na nivoju republike in se potem administrativno deli po akcijah, približno toliko in toliko denarja po glavi brigadirja. Občine, v katerih so akcije, dajo torej le majhen del sredstev, potrebnih za financiranje akcij. Te občine le redko dodatno financirajo akcijo, ki je na njihovem področju. Zato je brigadirsko delo za njih zmeraj cenejše od strojnega. Zato in zaradi tega, ker je denar, namenjen za akcijo, čisti dodatni prihodek, ki ga brez akcij ne bi bilo, so občine zainteresirane za svoje akcije. Še več, zainteresirane so za akcije, kakršne so. Na takih akcijah brigadirji opravljajo svoje delo in se ne morejo spraševati po njegovem smislu. Brigadirji opravljajo delo ne glede na to, ali se jim zdi smiselno, ali ne. Ravno smisel brigadirskega dela pa postaja v pogojih, ko brigadirji ne morejo odločiti o delu, ko ne morejo vplivati na planiranje akcij, v takih pogojih postaja ravno smisel dela vedno bolj vprašljiv. Tudi to je eden od vzrokov, da se mladi v Sloveniji vedno manj odločajo za odhod na akcije.

KAKO NAPREJ!

Na koncu si moramo postaviti vprašanje: Kako naprej? Kriza mladinskih delovnih akcij, ki smo ji pričali, ni kriza mladinskega prostovoljnega dela kot takega. Prostovoljno delo obstaja tudi izven mladinskih delovnih akcij. Tega marsikdo ne vidi ali noče priznati. Ni torej v krizi prostovoljno delo in solidarnost. V krizi je birokratski način organiziranja mladinskega prostovoljnega dela v obliki mladinskih delovnih akcij, ki izključuje brigadirje iz odločanja o pogojih in rezultatih njihovega dela. Na mladinskih delovnih akcijah ne vlada človek delu, temveč vlada delo človeku. Delo na akcijah postaja enako prazno in brez notranjega smisla kot delo v tovarni. Kot tako lahko hitro izgubi tekmo z delom preko študentskega servisa, pri katerem je zaslužek veliko bolj oprijemljiv, kot pa so na primer udarniške značke. Tisti, ki tarnajo nad dejstvom, da mladi rajši delajo preko študentskega servisa, kot da bi šli na akcijo, pozabljajo ravno to, da bo mladinec, ki izbira med dvema enakoma smiselno vrstama del, izbral pač tisto, za katero bo bolj plačan. Prostovoljno delo mora imeti notranji smisel. Biti mora smiselno samo po sebi; za človeka, ki ga opravlja, mora biti že samo delo neke vrste nagrada. Tega pa na akcijah ne bomo mogli doseči, dokler brigadirjev ne vključimo že v planiranje in pripravo akcij. Dokler brigadirji ne morejo uveljavljati svojih pravih interesov in sami izbirati delo, ki ga bodo opravili, toliko časa bodo akcije v najboljšem primeru le životarile na robu družbenega življenja. Da bi se lahko razvijale dalje, je nujno, da postanejo akcije predmet odločanja tistih, ki na njih delajo. Mladinske delovne akcije je treba začeti organizirati od spodaj, iz resničnih potreb in interesov. Za to pa je treba izpolniti nekaj pogojev. Predvsem je treba zagotoviti, da brigadirji v času, ko planirajo akcije, bodo. To pomeni, da morajo imeti prostoro, kjer se bodo zbirali in organizirali. Pomeni tudi, da morajo imeti delo, zaradi katerega se bodo zbirali tudi med letom. Predvsem pa to pomeni, da morajo imeti možnost, da spregovorijo o svojih interesih, in dovolj močan glas, da jih bodo drugi slišali. Brigadirji, organizirani v klube brigadirjev in stalne brigade, morajo postati enakopravni, če ne najmočnejši sogovornik pri planiranju in pripravi akcij. Le tako bomo lahko skupaj našli delo, ki bo zanje smiselno in hkrati res družbeno koristno.

Našteti pogoji zvenijo utopično, še posebej v tem času, ko je mladina kot celota potisnjena na rob družbe. Če si mladi marsikje ne morejo izboriti prostora za svoje dejavnosti, kako naj bi si jih izborili ravno brigadirji? Če birokracija v celotni družbi pod izgovorom ekonomske in drugih nujnosti izriva samoupravljanje, kako bi ga lahko uvedli pravno pri mladinskih delovnih akcijah in njihovi pripravi? Če je delo v celotni družbi le sredstvo za preživetje, kako lahko zagotovimo, da bo ravno delo na mladinskih delovnih akcijah postalo smiselno? Če v celotni družbi velja delitev na umsko in fizično, ukazovalno in izvršilno delo, kako jo lahko odpravimo ravno na mladinskih delovnih akcijah? Mladinske delovne akcije so se v Sloveniji pojavljale in usihale v nekakšnih ciklih. Očitno smo sedaj na koncu še enega od takih ciklov. Način organiziranja mladinskih delovnih akcij je zastarel in ni več sposoben živeti. Akcije se bodo morale spremeniti, ali pa bodo usahnile. Možnosti za spremembo so majhne. Sicer pa — mladi ne potrebujejo mladinskih delovnih akcij, temveč mladinske delovne akcije mlade.

Nino Rode

Ljubljana, Dom španskih borcev sredi, 18. december 1985 ob 20:00

Margin

Advertisement for Margin, featuring a stylized eagle logo at the top. Below the logo, the word "Margin" is written in a large, bold, sans-serif font. Underneath, there are two large, stylized, curved lines that resemble a 'W' or a similar abstract shape. At the bottom of the advertisement, there is a small, dark, rectangular area with some faint, illegible text or a logo.

V današnje oddajo Mladi mladim uvrščamo zapis redakcije Radia Maribor, o dokaj grobem spodrsnjaju, ki se je primeril uvodničarju zadnje številke Katedre, glasila mariborskih študentov;

Pisec uvodnika »Cenzura je? Cenzure ni?«, Branko Greganovič, objavljenem v 7/8 številki Katedre, 28. oktobra letos, je o tej aktualni snovi nedvomno pisal v dobri veri in prizadeto. Žal pa se mu je primerilo, da je pri navajanju otipljivega primera cenzure nehote uporabil nepopolno ali podtaknjeno lažno informacijo. Tako se mu je primerilo, da je storil prav tisto napako, ki jo v zaključku svojega

REAKCIJA REDAKCIJE RADIA MB

uvodnika upravičeno graja. Napačna in zlagana informacija ni nič manj sprejemljiva in škodljiva, kot cenzura.

Ko navaja »Primer in težave mladega radijskega novinarja Staneta Kocutarja«, pravi, da mu je odgovorni urednik Radia Maribor, Leo Kremžar, preprečil objavo dela zapisa s seje Mestnega komiteja Zveze komunistov Slovenije Maribor. Ta trditev je čista izmišljotina, saj se odgovorni urednik radia s poročilom Staneta Kocutarja sploh ni ukvarjal. Prav tako ni res, da je bil v Kocutarjevem poročilu izpuščen odstavek, ki ga v svojem uvodniku citira Branko Greganovič. Če bi kdorkoli črtal tisti del poročila, bi informacija o seji mestnega komiteja takorekoč v celoti izgubila svoj

smisel. Če je že nasedel lažni informaciji in se lotil stvarnega obravnavanja cenzure, bi pač moral vedeti, da bi črtanje omenjene 3. odstavka zelo osiromašilo poročilo. Zavaljo tega se redakcija Radia Maribor ne more otresti prepričanja, da je Branko Greganovič uporabil to stvar samo v ihti, da bi pri pisanju o cenzuri navedel kakšen stvarni primer. Če pa je zanj pogovor o tem, katere elemente mora vsebovati novinarsko poročilo zadosten razlog, da za to uporabi skorajda celo stran študentskega lista, je to nedvomno že stvar uredništva Katedre in študentov.

V primeru, ki ga Branko Greganovič v Katedri razglaša za cenzuro na Radio Maribor, gre torej za vse kaj drugega kot to. Med drugim tudi za novo izkušnjo pisca, ki se zavzema za spreminjanje razmer in uporabi pri tem trilo lažno informacijo iz druge ali celo tretje roke. Lobnik

Všeč nam je, če nas kdo napade na tako lep, civiliziran, pokroviteljski način, kot je to storil tov. Lobnik v oddaji Mladi mladim. Le tega ne razumemo, zakaj je moral urednik mladinskih oddaj mariborskega radia izpovedati svoj napadalni zagovor v oddaji, ki naj bi jo sestavljali mladi sodelavci, in to anonimno. Kar se spornih trditev o uredniku Katedre tiče — fotokopija krajsanega teksta, omenjenega v Greganovičevem uvodniku, je spravljena v predalu uredništva, in če bi si kdo na radiu želel osvežiti spomin, jo lahko pride pogledat.

P. S.: Ker se z uredništvom radia ni dalo dogovoriti za objavo popravka, smo to uradno zahtevali (44. in 47. člen Zakona o javnem obveščanju). Če se bo odgovorni urednik mariborskega radia, tov. Kremžar, odločil za nespoštovanje veljavnih zakonov, bomo pač tožili.

UREDNIŠTVO

V zadnji oddaji Mladi mladim je v eter zašel tudi izziv redakcije Radia Maribor, spodbujen z uvodnikom zadnje številke študentskega časopisa KATEDRA. Čeprav rad verjamem, da je sestavljen v dobri veri, iz njega veje prizadetost, celo napadalnost, ki avtorju uvodnika ne dovoljuje molčati.

Z neupravičenimi posegi v novinarske zapise je pač tako, da se jih vsi otepamo. Slepimo se, da jih ni, čeprav jih čutimo na svojih prispevkih, ali jih celo sami vršimo. Zato nisem začuden nad prestrašenim tonom zapisa tovariša Lobnika.

Nepopolnih ali podtaknjenih, kajžele lažnih informacij, kot mi očita urednik Radia Maribor, pri svojem delu ne uporabljam. V primeru Radia Maribor je to dokazljivo s fotokopijo popravljenega prispevka novinarja Staneta Kocutarja, ki je dosegljiva na uredništvu študentskega časopisa KATEDRA.

KATEDRIN POPRAVEK

Najbolj neprepričljiva obtožba je tista, ki govori o odgovornosti odgovornega urednika Radia Maribor Leona Kremžarja, ko izzivalci pravi, da (citiram) »se odgovorni urednik radia s poročilom Staneta Kocutarja sploh ni ukvarjal«. Ja, kaj pa, če se primeri, da v radijske valove uide dejansko lažna vest? Ali takrat odgovorni urednik ne odgovarja samo zato, ker se z zapisom ni ukvarjal? Vsek odgovorni urednik bi bil tega zelo vesel. A temu pač ni tako! Res je, da odgovorni urednik ne more imeti pregleda nad vsako minuto objavljenih oddaj, vendar je že po svojem položaju dolžan in odgovoren v uredništvu ustvariti vzdušje, ki takšnih spodrsnjajev ne dovo-

ljuje. Če odgovorni urednik tega ni sposoben zagotoviti, potem ni primeren za takšno funkcijo.

Tovariš Lobnik, če ste se odločili pisati izziv, bi morali vsaj malo pozorneje prebrati uvodnik. V zadnji vrstici sedmega odstavka bi v oklepajih zasledili naslednje besede: podčrtani so izčrtani deli teksta, opomba urednika. Opazili bi, da je izčrtani del teksta tiskan krepko, za razliko od ostalih besed, ki so postavljene polkrepko. Da je izpuščen cel odstavek nisem trdil, zato je vaš očitek neutemeljen in izmišljen.

Naj na koncu zapišem, da sem razočaran nad spretnostjo izziva in predlagam, da se redakcija Radia Maribor v prihodnje takšnih izogiba, saj ne služijo ugledu njenega dela. Branko GREGANOVIČ

Prav gotovo je vsak Mariborčan, ki ga vsaj malo zanima punk in domača rokrska scena, slišal za Masaker. To je bend, ki je bil ustanovljen pred dobrimi tremi leti. Fantje so se spoznali na tako rekoč na ulici, združili ideje in poglede na življenje ter pričeli z muziciranjem. Prvi koncert so imeli na Tratah. Tam so se tudi povezali z Džumbosem in Butli ter tako kreppljeni predstavljali udarno trojko tedanjih mariborskih punk bendov.

Ob koncu leta 1983 je Marko Derganc, vokalist skupine Masaker, odšel za eno leto na ladjo, kjer se je zaposlil kot asistent telegrafista in plul na liniji Evropa—Kalifornija. Po vrnitvi se je prijazno odzval povabilu na razgovor in pijačo.

KAKO JE PREMOR VPLIVAL NA BEND?

MARKO DERGANČ: Izgleda, da dobro. Kakor da je bil potreben. Med seboj smo ostali v stikih preko pisem ter tako razčistili nekaj spornih stvari in se dogovorili o tem, kako dalje. Na ladji sem veliko premišljeval o glasbi. Pristanišča, prostitutke, pijača, blišč velikih mest, Amerika, ko vse to enkrat doživiš ..., dobiš inspiracijo, lahko ustvarjaš.

Obiskal sem mnoge diskoteke širom po svetu in ni primerjave z našo gnilo Fontano ali še bolj gnillim Studentom.

TUJINA, JE IMELA VELIK VPLIV PRI NASTAJANJU NOVE GLASBE?

MARKO: Vsekakor. Odločil sem se, da bomo uporabljali nove instrumente, lastne konstrukcije.

Ker ni bilo denarja, smo imeli vedno slabe bobne s še slabšimi činelami, ki so hitro pokale. Toda bolj ko je bila činela podobna kupu pločevine, boljši zvok je imela. Kmalu smo poskusili še z odpadno pločevino, pokrovi, avtomobilskimi vrati, okvirji koles, in velikimi bencinskimi sodi. Pričeli smo uporabljati kombinacijo mikrofon—železo. Zvok, ki smo ga dobili, se je dobro dopolnjeval z bobni. Radi imamo močan, energičen ritem. Tudi na kitari in basu se da marsikaj narediti. Mogoče nam to omogoča ravno nepoznavanje instrumentov (nismo zastrupljeni z notami in glasbeno teorijo). Npr. košček pločevine med strunami lahko da čudovite zvoke. Za to ne potrebuješ fenderce in marshala. Le nekaj domišljije in dobre volje je potrebno.

IN S TEMI INSTRUMENTI STE SE POJAVILI NA LETOŠNJEM NOVEM ROCKU?

MARKO: Da, s temi instrumenti smo se pojavili na letošnjem Novem rocku.

VAŠI VTISI Z NOVEGA ROKA?

MARKO: Zadovoljivo. Za jugoslovanske razmere sprejemljivo.

— SE JE S TEM, KO STE BILI SPREJETI, KAJ SPREMEMILO?

MARKO: Da smo bili sprejeti na Novi rock, vsekakor pomeni določeno priznanje. Sicer pa je bil to pač en koncert več, ena izkušnja več. Želimo si, da bi to pripomoglo k razvoju scene v Mariboru nasploh. Povezali smo se s CZD (Center za dehumanizacijo) in PUJSI. Upajmo, da jih bo to potegnilo iz anonimnosti.

Sicer pa je prvi rezultat že tu: Dobili smo prostor za vaje v centru mesta. Prostor koristimo skupaj s PUJSI, ki do sedaj niso imeli kje vaditi, mi pa smo vadili 20 km iz Maribora. Prostor nam je dala MK ZSMS.

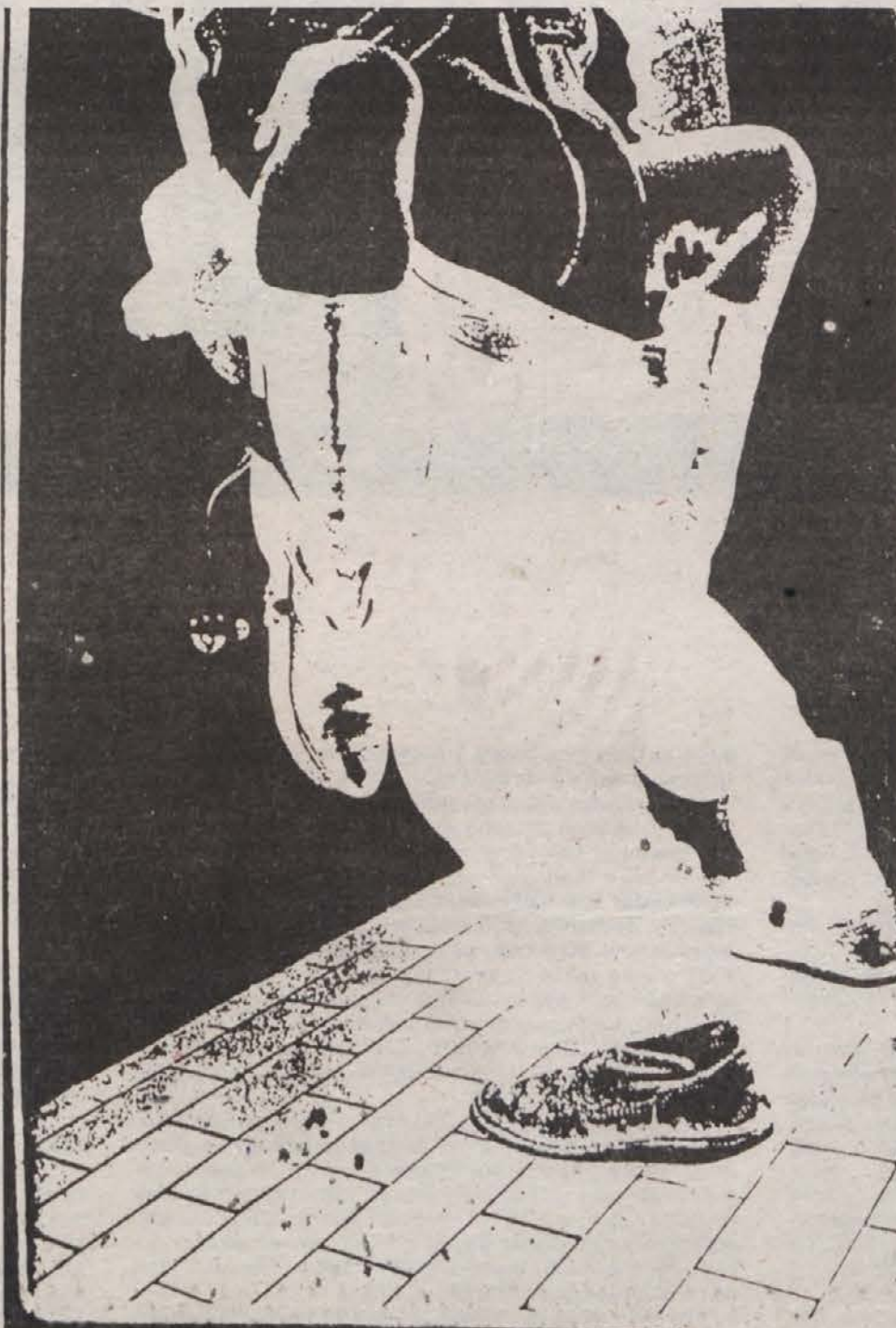
— TOREJ STE ZDAJ, KO IMATE SVOJ PROSTOR ZA VAJE, BREZ VEČJH PROBLEMOV?

MARKO: Problemi so šele zdaj nastopili.

KAKO ŠELE ZDAJ?

MARKO: Ker nas v tem trenutku mečejo ven.

»NAJ ŽIVI MASAKER!«

ZAKAJ?

MARKO: (citiram!) Pravijo, da smo hodili srat in scat zraven placa, kar ni res!

KDO TO PRAVI?

MARKO: Pri OO ZSMS pravijo, da je to zahteva policije (baje so bili že večkrat v placu, ne da bi mi za to vedeli). Mi mislimo, da so si to oni sa izmislili, samo da bi nas pregnali.

SICER PA, KAKŠNO JE VAŠE SODELOVANJE Z MLADINSKO ORGANIZACIJO?

MARKO: GNILO!

IN SE KAKŠNO?

MARKO: POSRANO.

ZAKAJ JE TEMU TAKO?

Tisti, ki so doma iz okolice Maribora večinoma delujejo v ZSMS. Nekateri so celo šefi, mi iz mesta pa ne. Jaz osebno nisem zainteresiran samo za pobiranje smeti in pripravo proslav, kar je glavna naloga OO ZSMS v moji krajevni skupnosti. Vsi pa vemo, da obstaja neka MK, in menimo, da so krivi za situacijo, kakršna vlada trenutno na področju mladinske kulture v Mariboru, da ni kluba mladih, da ni koncertov ... skratka, ničesar ni, kamor bi lahko šel. Nisem prevzet, ampak v Mariboru ni prostora, kamor se bi lahko zatekel skupaj s člani SVOJEGA benda, s katerimi sem zelo povezan. Krivo je to, ker nekdo zgoraj nima ali noče, morda pa celo ne sme imeti svojega jaza, tako bo, pa nič drugače! So običajne riti, ali pa so dejansko nesposobni! Če pa kdo kaj hoče in je dejansko sposoben, ga hitro onesposobijo. »V kali za-treti«, poje ena pesem CSD-ja

KAJ PA STE VI NAREDILI V ZADNJEM ČASU?

MARKO: Pričeli smo sodelovati z neodvisno založbo MML-Marzidovshek minimal laboratorium. Trije bendi in Marzidovshek smo posneli kaseto, ki je bila v trenutku razgrabljena. To je prvi tak projekt na tem koncu. Imeli smo nekaj koncertov, npr. v K4 in na Ptuju, kjer so se srečali skoraj vsi bendi iz Štajerske. Tudi sedaj ne mirujemo, pripravljamo akcije ...

NASTOPALI STE V TUJINI KAKO?

MARKO: S kombijem, katerega smo kupili za tri milijone. Smešna cena, kaj? Glede na to, da je star 20 let, smo imeli en mesec kaj delati, da smo ga spravili v pegon in pripravili za registracijo. Prebarvali smo ga rdeče in nanj napisali Masaker. Marsikdo si misli, v teh časih, ko gre vse navzdol, vsak dan bolj strmo, pa si neki zanikni bend Masaker kupi kombi. HA HA HA.

KAKO PA VAS JE SPREJELA PUBLIKA?

MARKO: Prava bomba, ti rečem. V Nemčiji in na Nizozemskem, kjer smo nastopali, folk čaka in ne tako kbt pri nas v Mariboru, ko raja stoji pred odrom in meče cigaretne ogorke na glasbenike.

VAŠE AMBICIJE, ŽELJE?

MARKO: Goran (bobni), Muzik, (bas), Pero (kitara) in jaz (vokal) bomo v tujini posneli svoj video. To smo se že dogovorili. In ko bomo naslednji potovali v Berlin, ga bomo prav gotovo posneli. En špica video, da nas bo lahko domači folk gledal po televiziji.

Poleg tega smo se dogovarjali, prav tako v tujini, ker se pri nas itak ne da nič zrihtati, za snemanje plošče. Skratka za zaključek. Masaker je tako homogen in trden, da nas ne more nič zlomiti. To so že poskušali; poskušajo in še bodo poskušali vendar so se in se bodo vsi, ki se bodo spustili v boj zoper nas, opekli, ker imamo močno zaslombo v mariborskih punkerjih. Naj živi Masaker!

pripravil: MATJAŽ Praprotnik

JAVNOST UMIKANJA VASE II.

Objavo prevoda prispevka Ernsta BLOCHA v junijski številki KATEDRE: **Sokrat in propaganda** bomo tokrat utemeljili z opisom drobcev in zgodovine tega prispevka. Prikaz naj obenem pokaže, kako lahko najdemo v prispevku iz leta 1936 aktualno srž.

Z objavo prispevka **Sokrat in propaganda** smo se navezali na Blochovo misel iz referata, ki ga je prebral na sedmi korčulanski poletni šoli, ki je imela naslov **Hegel i naše vrijeme** (ob 200-letnici Heglovega rojstva). V uvodu referata z naslovom **Povijesno posredovanje i novum u Hegela** (Praxis-1970/5-6, str. 709 — 720) poudarja, da obletnic ne smemo slepo slaviti, temveč jih moramo izkoristiti za odkrivanje prihodnosti v preteklosti.

Prispevek **Sokrat in propaganda** smo prevzeli iz knjige **Vom Hasard zur Katastrophe Politische Aufsätze aus den Jahren 1934 — 1939**. Uredil in spremno besedo napisal Oskar Negt. Frankfurt/M.: Suhrkamp, 1972. (edition Suhrkamp 534), prvič pa je izšel v **Die neue Weltbühne** 19. novembra 1935 (št. 47, strani 1476 — 1481), ki je takrat izhajala v Pragi (zato »neue«: ker se je uredništvo moralo umakniti iz Nemčije).

Zakaj navajamo te podrobne podatke o objavi?

Leta 1970 je v okviru **Gesamtausgabe** Blochovih del (ki ima vse značilnosti »Ausgabe letzter Hand«, ko avtor »zadnjič« položi roko na tekste in jih dokončno avtorizira) izšel 11. zvezek: **Politische Messungen. Pestzeit, Vormärz** (prim. v bibliografskem pojasnilu točko 5. pri srbohrvatskih prevodih); recenzentje so takrat opozorili (denimo 12. decembra 1970 v **Frankfurter Rundschau**), da so mnogi teksti močno spremenjeni, manjkajo pa natančna filološka in bibliografska opozorila o prvih natisih in o obsegu sprememb. Bloch je v knjigo uvrstil svoje »politične« prispevke, pri tem pa zajel obdobje od 1902 do 1970. Kritiki so opozorili predvsem na razlike v presojanju moskovskih procesov in stalinizma nasploh. V nadaljevanju bomo pokazali na posebnosti spreminjanj prispevkov, ki se ukvarjajo z drugimi temami.

Oskar Negt v spremni besedi h knjižici **Vom Hasard zur Katastrophe** upravičuje in opravičuje Blochov postopek. V vsakem primeru je izid te knjige, ki zajema sicer samo obdobje 1934—1939, kar je pa tudi najpomembnejše obdobje, izpolnitev želje kritikov, zapolnitev očitka.

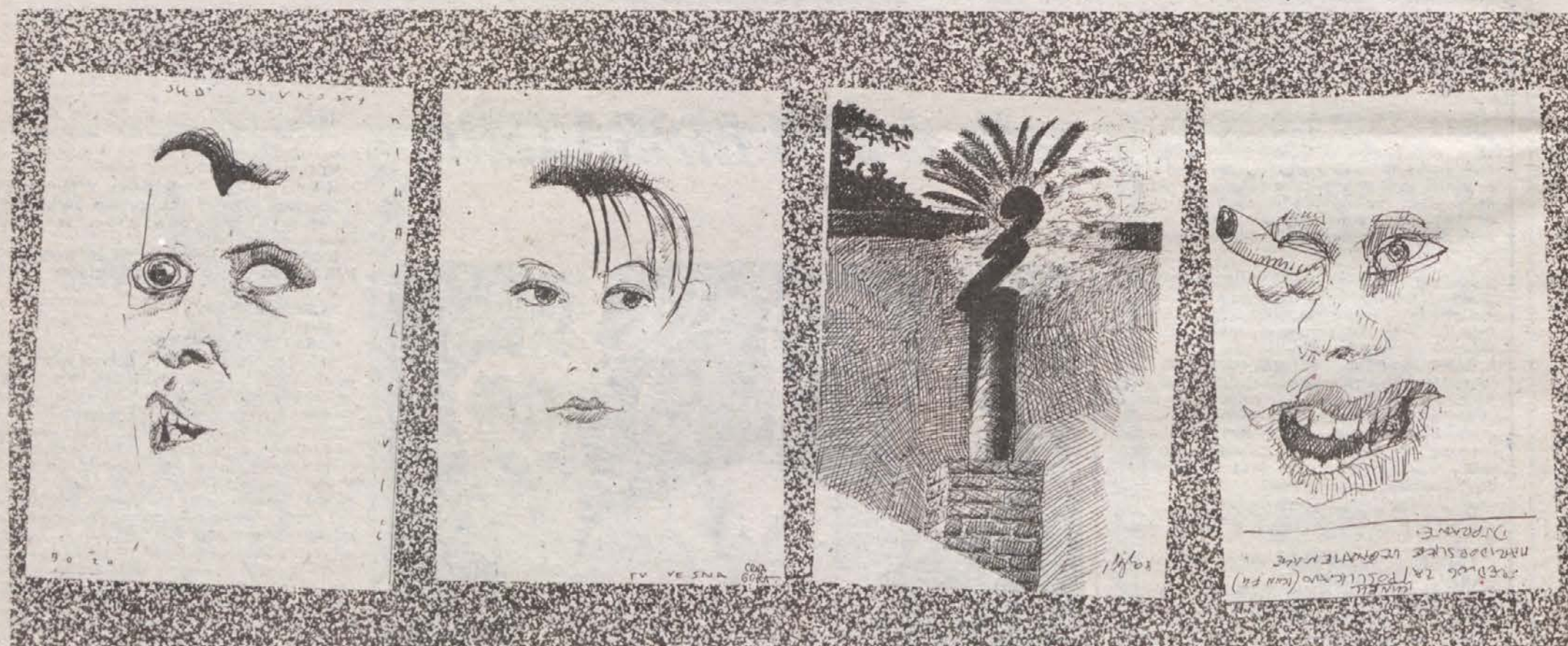
Za kakšna spreminjanja gre pri prispevku **Sokrat in propaganda**? Najprej opazimo, da je prispevek, ki je v prvotni obliki izšel leta 1936, uvrščen v obdobje **1965 — 1970, Tübingen**. Naslov je precej daljši: **Erinnerung (bei Gelegenheit der Kontaktfrage Student — Masse): Sokrates und die Propaganda** (Spomin (ob uvajalnem vprašanju (o razmerju med študentom (in) množico): Sokrat in propaganda). Največja razlika je v tretjem odstavku prevedenega prispevka. Izpuščeno je praktično vse, kar je neposredno povezano z nacizmom; v precej krajši obliki pa je obdelana nerazumljivost akademskega govora, govorenja tistih, ki so na univerzi in bi radi prišli v stik z vsemi naprednimi zunaj univerze, izrečen je očitke pedagoškemu intelektualizmu. Drugje je misel zgolj stilistično dodelana oziroma so prav tako izpuščeni deli, ki so močneje vezani na neposrednost nacizma. Izpuščen pa je tudi navedek iz Heglove **Enciklopedije filozofskih ved** (naj ob tem opozorimo, da je na razpolago srbohrvatski prevod teh Heglovih skript, ki pa ne vsebuje prevoda zapiskov Heglovih slušateljev; skripta so namreč bila Heglu samo izhodišče za širše, podrobnejše izpeljevanje in utemeljevanje misli pri tem pa je opazen premik od Kanta do Hegla: Kant je namreč moral uporabljati kot predlogo za skripta Wolffovo sistematizacijo filozofije — torej »skripta«, ki jih je napisal nekdo drug. Danes so na razpolago izdaje Heglove **Enciklopedije**, ki prinašajo zgolj tekst, ki ga je sam pripravil za objavo, zlasti inačica iz leta 1930, in takšne, ki prinašajo tudi zapiske študentov ob glavnem besedilu; srbohrvatski prevod Viktorja D. Sonnenfelda je izšel leta 1965 pri založbi Veselin Masleša v Sarajevu, zbirka **Logos**).

Dobrih trideset let po prvi objavi je torej Bloch lahko

ponovil svojo kritiko nemške levice. Ni ji očital prvič in ji ne očita zdaj dejanj, ki jih je naredila, temveč ji očita vse tisto, česar ni naredila. Bridkost obide bralca, ko ugotovi, da so se stvari v Nemčiji v tridesetih letih tako malo spremenile, da je Blochov prispevek še zmeraj aktualen. Ob takem premišljevanju postane tudi razumljivejši naslov knjige Ulricha Sonnemannna **Das Land der unbegrenzten Zumutbarkeiten**. Deutsche Reflexionen (knjiga je izšla prvič leta 1963; zdaj je izšel razširjen ponatis kot žepna knjiga pri založbi Syndikat/EVA — program za pomlad 1985; naslov namreč pomeni: dežela neomejenih podtikanj, oblastnih »posiljevanj«, gre pa za nemške refleksije o javnosti, demokratičnosti in oblae“).

Vsebinska povezanost med Blochovim tekstom in dodanim prispevkom Petra Brücknerja je zlahka ugotovljiva. V tej zvezi je gotovo zanimiva izjava Petra Brücknerja, ki jo je njegov prijatelj Klaus Wagenbach ponatisnil v svoji antologiji **Fintentsch**, gre za odlomek iz intervjuja leta 1975. **»Leta 1961/62 bi verjetno z enako dobro vestjo kot leta 1967 dejal: »Jaz sem komunist. 1969 sem se že bolj nagibal k temu, da bi se imenoval socialist, 1971 sem se prvič označil za meščanskega intelektualca na strani delovnega gibanja. anes bi dejal: meščanski intelektualec, ki se postavlja na stran historično emancipativnih sil.«** Smiselno je, da izjavo povežemo z govorom Klauša Wagenbacha, ki je v slovenskem prevodu izšel v KATEDRI 5/1985 (3. nadaljevanje priloge BOJ PROTI DELU IN LEVIČARJEVA KULTURA), pa tudi s Helmutom Plessnerjem, ki ga Brückner navaja na koncu prevedenega prispevka.

Helmuth Plessner (njegovi **Zbrani spisi** bodo v 10 knjigah izšli pri založbi Suhrkamp, Frankfurt/M.; po založbenem katalogu za obdobje 1984/85 je doslej izšlo 8 knjig, čeprav je po programu izdaje predvideno, da naj bi že do pomladi 1984 izšla v celoti) je leta 1935 objavil knjigo **Das Schicksal des deutschen Geistes im Ausgang sei-**

Bibliografsko pojasnilo

Doslej še nobeno delo Ernsta Blocha ni izšlo v slovenskem prevodu. Pregled **Slovenske bibliografije**, kolikor je izšel, in prevajalčevo poznavanje vsebine zadnjih nekaj letnikov slovenskih kulturnih revij pa skupaj zbereta naslednje objave odlomkov in krajših Blochovih tekstov:

1. Iz II. dela **Principa upanje**: Kolumbus pri delti Orinoka; zemeljska kupola.

Iz III. dela **Principa upanje**: Le kdor sam hrepeni: Mignon. Oboje prevedla Doris Kosec. Izšlo v: **Problemi** 1962/63, strani 166 nn.

2. **Erotično pričakovanje**. Iz dela **Princip upanje**: Čarobno jutro, Nimbus zakona. Iz dela **Materialismus problem, seine Geschichte und Substanz**: Ideološka nadgradnja: tradicija. Prevedel M.P. (po Slovenski bibliografiji: Marjan Pungartnik). Tribuna 5. junija 1975, št. 21 — 25, str. 14 n.

3. **Das Prinzip Hoffnung**. Iz poglavja: Svet, v katerem ima utopična funkcija korelat. Realna možnost, kategorije fronta, novum, ultimatum in horizont. Prevedla L. S. (Lučka Stojan). Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo 1975/7-8, str. 2 — 9.

4. **Student Karl Marx**. Prevedel Tone Škerjanc. Ča-

sopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo 1975/7-8, str. 10 — 14.

5. **Leninist odra/gledališča (1938)**. Prevedel Jože Novak. (Napačno izpisano Blochovo ime: Ernest.) Katedra 21 (november 1981) 9, str. 11.

Prvi je o Blochu pri nas pisal Edvard Kocbek (v reviji **Sodobnost** leta 1962). Razvila se je polemika med njim in Francem Zadravcem ter Božidarjem Debenjakom, ki sta napisala polemična članka v reviji **Problemi** (izšla sta leta 1962, prvi se začne na strani 158, drugi pa 161; nato Debenjak še enkrat na strani 548). V tej zvezi sta nastala prevoda, ki sta navedena pod 1. in 2. Prevod od 5. je nastal v zvezi s seminarje, ki ga je v okviru Borštnikovega srečanja oktobra 1981 organiziral Marksistični center pri Univerzi: **Brecht na Slovenskem**.

V srbohrvatskih prevodih je na voljo precej Blochovih del. Uporabna in informativna je knjižica **Dossier o Blochu**, ki ima na koncu bibliografijo prevodov in jugoslovanskih prispevkov o Blochu. Knjiga je izšla v zbirki **11. toza** (Kulturni radnik in Školska knjiga v Zagrebu, 1979). V nadaljevanju navajamo tiste srbohrvatske prevode celotnih del, ki so dostopni v **Univerzitetni knjižnici** v Mariboru. Dodali smo tudi signature knjig.

1. **Duh utopije**. Prevedel Milan Tabaković. Beograd:

BIGZ, 1982. (99 217)

2. **Experimentum mundi**: pitanje, kategorije izvlačenja i saznavanja. Prevedla Olga Kostrešević. Beograd: Nolit, 1980. Sazvežđa 68. (35 676/68)

3. **Politička mjerjenja**: doba pošasti predmartovski period. Prevedel Miloje Đorđević. Sarajevo: Svjetlost, 1979. Zbirka Etos, savremeni evropski marksisti, serija 6, knjiga 2. Površno urejen izbor, nujna je primerjava z izvornikom. (77 011/VI,2)

4. **Princip nada**. Prevedel Hrvoje Šarinić. Zagreb: Naprijed, 1981. Filozofska biblioteka. (91 320)

5. **Prirodno pravo i ljudsko dostojanstvo**. Prevedel Ante Pažanin. Beograd: Komunist, 1977. (46 217)

6. **Subjekt — objekt**. Objašnjenja uz Heglovo filozofiju. Prevedla Stanko Bošnjak & Milan Kangrga. Zagreb: Naprijed, 1975. 2., razširjena izdaja (prva že leta 1959). (78 133)

7. **Tübingenski uvod v filozofiju**. Prevedel Davor Rodin. Beograd: Nolit, 1966. Sazvežđa 15. (35 676/15)

Omenili smo že polemiko, ki se je razvila ob prvem javnem ukvarjanju z Blochom v slovenskem kulturnem prostoru. Slovenska levica se tudi pozneje ni dosti ukvarjala z Blochom. Iz bibliografije je vidno, da je večina odlomkov izšla ob 90-letnici rojstva. Tomaž Mastnak je objavil — kot

JAVNOST UMIKANJA VASE II.

ner bürgerlicher Epoche (založba Max Niehans v Zürichu in Leipzigu). Herbert Marcuse je takrat objavil oceno te knjige v Zeitschrift für Sozialforschung 1937 (6. letnik, str. 184 n.) in ugotovil, da je avtor knjige brez stališča, da nje-goa duhovno-zgodovinska metoda niti ne more dati kakšne-ga posebnega rezultata in da v njej nenehno obrača eno sa-mo misel: v meščanski dobi razpadejo vse zanesljive avtoritete, na njihovo mesto se vmeščajo nadomestne avtoritete in nikjer ni mogoče najti trdnega obstanka. Leta 1957 je knjiga znova izšla, z daljšim uvodom ob novi izdaji in druga-čnim naslovom: **Die verspätete Nation** (Zapozneli narod; kar je zanimiva sprememba glede na prvotni naslov: Usoda nemškega duha ob koncu meščanske dobe). (Pri nas je do-segljiva izdaja v okviru Suhrkamp Taschenbuch Wissenschaft 66, prvič izšlo 1974. Ta izdaja obsega 196 strani; izdaja v okviru Zbranih spisov pa 312 strani; ker primerjava ni mo-žna, ne vem, ali gre za različno velikost črk in zrcala ali kar različen obseg besedila.) Danes jo beremo in ocenjujemo z drugačnimi očmi.

V tej knjigi so sistematično obdelani momenti »nemške zgodbe sredi Evrope« (če povzamemo naslov najnovejše poljudne zgodovine Nemčije oziroma nemškega naroda; iz-šlo pri založbi Siedler v Zahodnem Berlinu, 1984; uspešnica med poljudno literaturo letos spomladi). Brücknerjev pri-spevek je sistematičen uvod, uporaben kot osiščje za razu-mevanje posebnosti nemške zgodovine.

Peter BRÜCKNER

rojen 13. maja 1922 v Dresdenu, umrl 10. aprila 1982 v Nici.

»Predvsem pa se nihče ne bi smel bati in izogibati radi-kalnosti upiranja, ki je za zdrav človeški razum, ta v kalkula-cijo vključuje ubijanje in umiranje, samo pure pretiravanje. Človeškost je resnična samo v svoji pretiranosti, vsaj v družbi, kakršna je naša, nad katero leži ob mrzli senci ubija-nja hladen blesk globoko nehumane morale.«

»VHIŠNJENI« JAZ

Dò tega, kaj pomeni »javnost« v procesu pomestjanje-nja, še zlasti za nemške države in gledano z vidika vulgarnih oblik življenja, se težko dokopljemo, če se opremo na emfa-tičen pojem politične javnosti, kot normativne zahteve tiers état, citoyen. (Kot je znano, izbira francoskih oznak ni sa-mo moja muha.) Tudi če bi jo razumeli po prusko ali celo absolutistično, »javno« v smislu nečesa državnega, kot strogo bleščeče pojavljanje in delovanje gospostva, bi taka »javnost« ne bila najboljša izhodišče. Ključ bi še zmeraj prej bili pissoir, tj. javna ustanova za potrebo, aleja, ki jo oskrbuje mestni vrtnar, dostopnost sodnih obravnjav, javna dražba. Vsakdo lahko gre tja, da izkoristi priložnosti. Kam predvsem pa gre vsakdo? Kamor mora iti, tja naj tudi neovirano gre: v trgovino, potlej v blagovnico, na tedenski sejem, na emi-nentno javne kraje.

Mestna javnost, empirično je to predvsem izhišjenost, svoboda gibanja, trg. Gre za izhišjenost, ki predpostavlja poravnodušjenje in nas naredi urne, spretne, celo za po-znavalce mesta in »sveta«. Je nujna posledica ločitve stano-vanja in delovnega mesta, produkcije in potrošnje, in množice, ki mora občevati znotraj mesta.

Za meščanstvo je izstopajoča mestna ustanova kultur-ni institut; opera, gledališče, muzeji, tudi botanični vrt. Za preproste ljudi mestni **urad**. Še zlasti v nemških deželah so uradi oporišča arkanskega gospostva, »oblasti«. Tu najde-mo dostop nacionalnih diferenc glede mestne javnosti. V drugi polovici 19. stoletja sanjajo v nekaterih nemških re-dakcijskih prostorih in cafés, da lahko v kafis in redakcijskih prostorih proizvedemo public opinion (z dobrimi razlogi sem izbral britansko oznako) in, denimo, proniknemo v ura-de. Toda v nemškem cesarstvu je manjkala — in manjka vse do današnjega dne — tista zgodovinska vez, ki v Angliji ali Franciji vse pojavitve javnosti poveže z »idejami politi-čnega humanizma iz časa razsvetljenstva« (Plessner). V tej deželi se vse oblike javno-mestnega življenja razvijajo, ne

da bi imele podlago v kakšni meščanski revoluciji.

Pomestjanje pomeni zato pri nas polarno »privatizir-anje« kot normo, kot to, za kar se zdi, da utemeljuje indivi-dualno življenje in doživljanje meščana, dá, da ga zapolnju-je; kot v tendenci splošno izročitev individualnih življenjskih površin iz ekonomskih, državnih, občestveno-javnih pove-zav. Za meščansko samorazumevanje, vsaj v hitro rastočih srednjih slojih, posameznika njegova privatnost povzdigne visoko nad poslovne vezi med — drug do drugega ravno-dušnimi, posameznimi — blagovnimi posestniki. To privati-ziranje, nastanek privatnosti in privatne sfere kot družbene norme in kot vrednote, (skupaj) z ekspanzijo javnega obli-kuje urejajoč, stabilizirajoč proces.

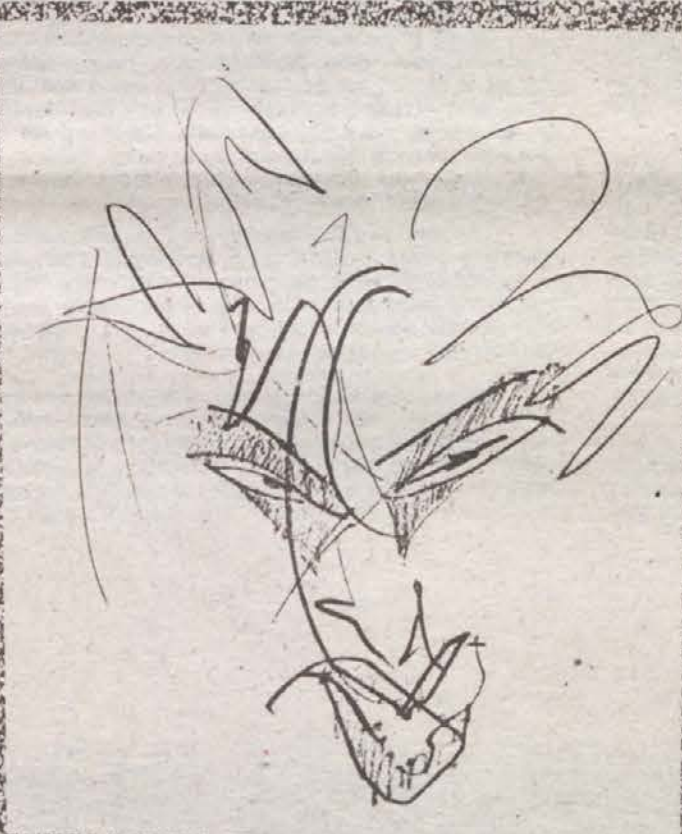
Pri tem postaneta »privaten« (izrinjen, ločen) in »ose-ben« skoraj sinonima. Po ustanovitvi cesarstva leta 1871, najpozneje v obdobju zakona o socialnih, pruske volilne pravice s tremi razredi volilcev, wilhelmsko-stanovskih pri-privilegijev, se osebno zgosti v vhišjenost, kot da bi bilo s »persono« (osebo) zajeto »hišno življenje«. Stanovanje to-rej postane posvetna notranost in privaten svet, primarno zemljišče (pokrajina) persone (osebe).

Hkrati postane vse intimno, vse, kar je last in duša po-sameznika, izjemno občutljivo za »javnost«, objavljenost. Brž ko izrinjena privatna sfera postane norma za to, kje naj cveti vse osebno, postanejo cestni in naključni kontakti v »občevanju« (prometu; Verkehr) razdrobljeni in formalizira-ni.

»Mestjan takoj prepozna, če ga kdo vpraša za pot, ali je sprašujoči z dežele; kajti ta ne vpraša samo, kako lahko dospe do nekega naslova, temveč pripoveduje tudi o tem, koga hoče obiskati in zakaj se ne znajde.«

Iz knjige Petra Brücknerja Psychologie und Geschichte. Predavanja v Club Voltaire 1980/81. 280 str., broširano, 29,—DM. Povzeto po almanahu ZWIEBEL 1982/83, str. 7 n.

pripravil in prevedel Igor KRAMBERGER

nekakšen uvod k prevodom — prispevek **Pisanje po vodi** (TRIBUNA 5. junij 1975, št. 21—25, str. 13 n. glej točko 2. pri slovenskih prevodih). O knjigi **Subjekt — objekt** je pi-sal Zoran Pistotnik. V časopisu ljubljanskih študentov **Tri-buna** je objavil v petih nadaljevanjih prispevek **Filozofija o svetu in filozofija sveta** (Tribuna 26 (1976) 3, str. 6—7; št. 4—5, str. 8—7; (1977) 7, str. 9 in 12—13; št. 10, str. 16—17; št. 12—13, str. 7—8; št. 17—18—19, str. 14).

Znano je, da je naletela Blochova misel na izjemno vel-lik odmev med kristjani, zlasti teologi. Motto h knjigi **Atei-zem v krščanstvu** (ena izmed zadnjih Blochovih knjig) pravi, da je samo dober kristjan lahko ateist in samo resni-čen ateist dober kristjan. Tudi v naš prostor je Blocha prin-esel krščansko verujoč človek. V okviru ODPRTE UNIVERZE je, denimo, imel dve predavanji dr. Vekoslav Grmič, ki jima je dal skupni naslov **Marksizem in upanje**, v enem se je izčrpeje ukvarjal prav z E. Blochom. Gre za 16. in 17. pre-davanje ODPRTE UNIVERZE (sreda, 15. februar in četrtek, 23. februar 1984); obe predavanji sta objavljeni v **Časopisu za kritiko znanosti** 1984/71—72 na straneh 3—15 z naslovom **Marksistična filozofska misel in upanje**. Prvo predavanje, z naslovom **Upanje kot razsežnost člove-škega bivanja**, je najprej izšlo v tedniku **Mladina** 12/22,

1. marec 1984, str. 10. n., vendar z naslovom, ki je v poznejši objavi v **Časopisu za ...** uporabljen kot skupni naslov.

Popravki:

Prevod Blochovega prispevka SOKRAT IN PROPAGANDA je zelo lepo postavljen. Našel sem samo dve mote-či napaki; popravke sem pripravil, da bi lahko dodal nekaj informacij.

V 3. stolpcu piše: — raj učinkujoče meritve. So — ; namesto meritve mora biti: **merite**.

V 6. stolpcu je napaka, ki je nastala že pri izdelavi čis-topisa: natisnjen je priimek Schumacher, moralo pa bi biti: **Schumacher**.

Glede členitve teksta je pomembno opozorilo, da so Blochovi odstavki samo tisti, ki imajo začetno vrstico posta-vljeno z umikom; vsi ostali razmiki MED vrsticami so nastali pri metiranju Katedre. V zadnjem stolpcu je beseda **iraci-om** zaradi deljenja nejasna.

Dodajam nekaj informacij o Joachimiu Schumacherju, ki je leta 1937 pri založbi Editions Asra v Parizu izdal knjigo **Die Angst vor dem Chaos** (Strah pred kaosom). Knjigo je pisal leta 1936 v ilegali in v eksilu v St. Tropezu v Franciji.

Posamezna poglavja je pošiljal v branje in v oceno Ernstu Blochu v Prago.

Knjiga je v nekoliko spremenjeni obliki izšla znova leta 1972 pri založbi »makol« v Frankfurtu/M (makol bibliothek 26). V tej izdaji je dodan nov podnaslov: Über die falsche Apokalypse des Bürgertums (O napačni/sprevrnjeni apoka-lipsi meščanstva). Dodano je Schumacherjevo predavanje na korčulanski poletni šoli o Heglu leta 1970: **Pripombe k predgovorini pojma nič pri Heglu in njegova od-prava-z-ohranitvijo pri Marxu in Ernstu Blochu** (naj-prej izšlo v reviji **Praxis** 1970/5-6).

Pri založbi Klaus Wagenbach je izšla njegova knjiga o Leonardu da Vinciju; zanimiv je njen podnaslov: **Slikar in raziskovalec v anarhični družbi** (Allgemeines Programm 3504, 288 str., 39,80 DM). Založba počasi oblikuje »zbirko« knjig, ki raziskujejo in predstavljajo kulturo in zgo-dovino Italije. Ta prizadevanja se ujemajo s siceršnjimi, da bi v svojem programu predstavila sodobno italijansko pisa-nje (Jeposlovno, esejistično, politično — kolikor se v njem vse troje ne prepleta).

Na te podatke je prijazno opozoril Jože Novak iz Kra-nja.

STOJI UČILNA ZIDANA

Astronom Arthur Eddington nas v knjigi Nove poti v znanosti, ki sem jo kot otrok bral v Winchesterju, ni le posvaril pred atomskimi bombami, objubil nam je tudi atomske elektrarne. Tukaj je lepša stran njegove vizije prihodnosti:

Danes zgradimo veliko generatorsko postajo, z recimo sto tisoč kilovati moči, ter jo obzidamo s pomoli in železniškimi tiri, kamor prihajajo vlaki in vlaki goriva, da krmijo pošast. Moja vizija je, da bodo nekega dne vsi ti napori nepotrebni. Namesto da bi kotle razvajali s poslasticami, kot sta premog in nafta, jih bomo pripravili k delu ob suhem kruhu subatomske energije. Če bo ta dan kdaj prišel, bodo tovorni čolni, vlaki in žerjavi izginiti, in gorivo za celo leto dela elektrarne bo prispelo v skodelici za čaj.

Ta vizija mi je živo ostala pred očmi, skupaj s svarilom pred vojno rabo subatomske energije, o kateri govori nekaj strani prej. Eddington je uporabljal besedo »subatomska«, kjer mi pravimo atomska ali jedrska energija. Že 1937 smo vsi vedeli, da bo svetu kmalu zmanjkalo premoga in nafte in upanje, da bo atomska energija dosegljiva, da poteši miroljubne potrebe človeštva, je bilo ena redkih svetlih peg v temnem času.

Avgusta 1955, ko sem v Berkleyu tiho delal na spin valovih, so v Ženevi pod pokroviteljstvom OZN organizirali orjaško mednarodno konferenco o miroljubni rabi atomske energije. To je bil odločilen trenutek v razvoju jedrske tehnologije. Ameriški, britanski, kanadski in ruski znanstveniki, ki so dotlej v izolaciji in tajnosti gradili vsak svoje reaktorje, so se lahko prvič srečali in s precejšnjo svobodo govorili o svojem delu. Na konferenci so bili javno predstavljeni kupi dotlej tajnih dokumentov, in znanstvenikom vseh dežel so postali dostopni skoraj vsi temeljni podatki o fisiji urana in plutonija ter dobršen del inženirskega znanja o gradnji komercialnih reaktorjev. Prevaldovala je splošna euforija. Nešteti govori so razglašali rojstvo nove debe mednarodnega sodelovanja, prelitje dela in materialnih zalog iz orožarstva v miroljubno rabo atomov, in tako dalje in tako naprej. Nekaj tega je bilo res. Konferenca je odprla komunikacijske tokove med tehničnimi skupnostmi vseh dežel in 1955 nastali osebni stiki so se obdržali do danes. Nekaj malega te odprtosti v mednarodnih diskusijah o miroljubni rabi jedrske energije je prodrlo celo v bolj občutljiva področja orožij in politike. Velika upanja Ženeve v letu 1955 se niso čisto razblinila v nič.

Tehnične priprave za srečanje je opravila mednarodna skupina sedemnajstih znanstvenih tajnikov. Več mesecev so se v New Yorku trdo pogajali vsak za svojo vlado, da je bilo gotovo, da bo vsaka sodelujoča država razkrila primeren del svojih skrivnosti in prejela primeren delež žarometov. Delali so v mraku in gazili skozi silne kupa papirja. Uspeh konference je bil v celoti sad njihovega dela. Med dvema Američanoma v tej skupini sedemnajstih je bil Frederic de Hoffman, tridesetletni fizik, tedaj zaposlen kot nuklearni ekspert v Convair Division korporacije General Dynamics v San Diegu, Kalifornija.

Takoj po ženevskem srečanju se je Freddy de Hoffman odločil, da je prišel čas, da se komercialni razvoj jedrske energije resno potisne naprej. Sedaj je bilo prvič mogoče graditi reaktorje in jih prodajati na prostem trgu, brez birokratskih nategovanj s tajnostjo. Prepričal je direktorje General Dynamicsa da so ustanovili nov oddelek korporacije, imenovan General Atomic, njega pa postavili za predsednika. V začetku 1956 je tako General Atomic prišla na svet, brez lastnih zgradb, brez sleherne opreme in brez uslužbencev. Freddy je najel majhno rdečo šolo, ki jo je šolski sistem San Diega odpisal kot neprimerno za pouk ter predlagal, da se vselimo in pričnemo junija načrtovati reaktorje.

1951 je bil Freddy z Edwardom Tellerjem v Los Alamosu in opravil je nekaj osnovnih izračunov, ki so privedli k odkritju vodikove bombe. Sedaj je povabil Tellerja, da se mu čez poletje pridruži v rdeči šoli in Teller je z navdušenjem sprejel. Vedel je, da lahko s Freddyjem dobro delata skupaj, in tudi on si je želel za nekaj časa pozabiti na bombe in narediti nekaj konstruktivnega z atomsko energijo.

Za poletje v šoli je Freddy povabil še trideset ali štirideset drugih, večina od njih je na ta ali oni način že delala z atomsko energijo, kot fiziki, kemiki ali inženirji. Robert Charpie, še mlajši od Freddyja, je bil drugi Američan med znanstvenimi tajniki ženevskega

srečanja. Ted Taylor je prispel naravnost iz Los Alamosa, kjer je uvedel novo obliko umetnosti, načrtovanje učinkovitih majhnih, bomb. In nekako sem se znašel na tem seznamu tudi jaz, čeprav nisem imel nikoli nikakršnih opravkov z jedrsko energijo in niti nisem bil ameriški državljan. Verjetno je bila to posledica srečanja s Tellerjem prejšnje poletje. Freddy mi je sedaj ponujal priložnost, da s Tellerjem delam, in z veseljem sem sprejel povabilo. Pojma nisem imel, ali bom uspešen načrtovalec reaktorjev ali ne, hotel pa sem vsaj poskusiti. Devetnajst let sem čakal na to priložnost, da uresničimo Eddingtonove sanje.

Fizika Freemana Dysona smo predstavili v marčni številki s spomini na otroško križarsko vojno.

Freddy de Hoffman je bil moje prvo srečanje s svetom Velikih poslov. Nikoli poprej nisem srečal nikogar z avtoriteto, da sprejema odločitve tako hitro in s tako malo cirkusa. Name je naredilo vtis, da so dali takšno moč tako mlademu človeku. Freddy je imel lahko roko s to močjo. Bil je sproščen in voljan da poslušam in se učim. Vedno je imel čas.

Junija smo se zbrali v stari šoli in Freddy nam je razložil svoj načrt dela. Vsako jutro bodo tri ure predavanj. Tisti, ki so že strokovnjaki na kakšnem področju reaktorske tehnologije, bodo predavali, drugi pa bodo poslušali in se učili, tako da bomo konec poletja vsi eksperti. Popoldne bomo, razdeljeni v delovne skupine, odkrivali nove vrste reaktorjev. Naše osnovno delo je bilo, da ugotovimo, ali obstaja kak poseben tip reaktorja, ki bi obetal dobre posle in bi se ga General Atomicu splačalo graditi in prodajati.

Predavanja so bila sijajna. Posebno so koristila meni, nevednemu prišelcu v reaktorske posle, a celo veliki strokovnjaki so se ogromno naučili eden od drugega. Fiziki, ki so vedeli vse, kar je bilo znanega o fiziki reaktorjev, so se naučili detajlov kemije in inženirstva, kemiki in inženirji pa o fiziki. V nekaj tednih je vsak lahko razumel probleme drugih.

Popoldnevi so se hitro izkristalizirali v tri delovne skupine, »varni reaktor«, »testni reaktor« in »ladijski reaktor«. Presodili smo, da so to tri glavna področja, kjer bi lahko hitro nastal trg za civilne reaktorje. Danes se zdi čudno, da nismo dali v seznam reaktorjev za atomske elektrarne. Freddy je vedel, da se bo General Atomic končno morala lotiti elektrarniških reaktorjev, želel pa je, da si podjetje nabere izkušnje z nečim manjšim in preprostejšim. Ladijski reaktor naj bi bil atomski motor za trgovsko ladjo, testni pa majhen reaktor z zelo visokim nevtronskim tokom, namenjen za testiranje delov elektrarniških reaktorjev. Oba naj bi tekmovala z obstoječimi reaktorji, razvitimi za mornarico in Komisijo za atomsko energijo (AEC). Poletje je prineslo načrte za oba, a Freddy se je odločil, da nimata tržnih možnosti. Varni reaktor je bil edini izdelek naše rdeče šole, ki so ga kasneje res gradili.

Ideja zanj je bila Tellerjeva, in od začetka je prevzel krmilo. Jasnino je videl, da bo problem varnosti odločal o dolgoročni prihodnosti civilnih reaktorjev. Če ne bodo varni, jih dolgoročno nihče ne bo hotel uporabljati. Povedal je Freddyju, da je najboljša pot za General Atomic, če hoče hitro prodreti na reaktorski trg, ta, da zgradi reaktor, ki bo očitno varnejši od vseh ostalih. Delo skupine za varni reaktor je definiralo takole: načrtati tako varen reaktor, da ga lahko dobi v roke čreda gimnazijcev, da se bodo igrali z njim, pa ne bo nobene nevarnosti, da bi se komu kaj zgodilo. To se mi je zdelo zelo pametno, pridružil sem se tej skupini in se naslednja meseca skupaj s Tellerjem tolkel skozi težave do sprejemljive rešitve njegovega problema.

Delo s Tellerjem je bilo tako vznemirljivo, kot sem si ga predstavljal. Skoraj vsak dan je prišel v šolo z novo odštekano idejo v glavi. Nekatere so bile bleščeče, nekatere praktične, nekatere obo-

je. Zame so bile njegove ideje odskočne deske za bolj sistematične analize problema. Njegove ideje so se ujele z mojo matematiko, kot se je leta prej z njo ujela intuicija Dicka Feynmana, ko smo skušali razumeti elektron. Sedaj sem se s Tellerjem tolkel, kot sem se takrat s Feynmanom. rušil njegove bolj divje sheme in mu vpenjal prebliske v enačbe. S Tellerjem seveda nisva bila sama, kot sva bila sama z Dickom, v skupini za varni reaktor nas je bilo deset. S Tellerjem sva izvedla največ kričanja, kemiki in inženirji v skupini pa so opravili največ pravega dela.

Reaktorje nadzorujejo dolge kovinske palice, ki vsebujejo bór ali kadmij, snovi, ki močno absorbirajo nevtrone. Če želiš, da bi reaktorja tekla hitreje, potegneš kontrolne palice malce ven iz središča reaktorja. Če ga hočeš ustaviti, jih potisneš do konca noter. Prvo pravilo v delu z reaktorjem je, da ne smeš nikoli nenadoma flikniti kontrolnih palic iz mirujočega reaktorja; prišlo bi do katastrofe — med njenimi obrobni posledicami bi bila tudi smrt idiota, ki je palice izvlekel. Vsi veliki reaktorji so zatorej opremljeni z avtomatičnimi kontrolnimi sistemi, ki preprečujejo, da bi kdo nenadoma potegnil palice ven. Ti reaktorji imajo zunanjo varnost (engineered safety), ki pomeni, da je katastrofalna nesreča teoretično mogoča, preprečuje pa jo zgradba kontrolnega sistema. Tellerju ta varnost ni zadoščala. Hotel je, da ustvarimo reaktor z »notranjo varnostjo« (»inherent safety«), da naj bi torej varnost sistema zagotavljali zakoni narave. Tak reaktor bi moral ostati varen celo v rokah idiota, dovolj bistrega, da bi obšel kontrolni sistem in z dinamitom izstrelil palice iz reaktorja. Teller je od varnega reaktorja zahteval, da se ujamé v enakovredno delovanje, ne da bi se raztopilo kaj goriva, celo, če v trenutku mirovanja iz njega izginijo vse kontrolne palice.

Med prvimi koraki k temu cilju je bila ideja, imenovana »princip toplih nevtronov«, ki pravi, da se topli nevtroni težje ujamejo od hladnih in so tako manj učinkoviti za razbijanje uranovih atomov. Nevtrone v z vodo hlajenih reaktorjih zavirajo trčenja z vodikovimi atomi, tako da končajo na približno isti temperaturi kot vodik okoli njih. V navadnem reaktorju bi se, ko bi postulirani idiot izstrelil kontrolne palice, gorivo hitro segrevalo, voda naokoli pa bi ostala hladna. Hladni bi zato ostali tudi nevtroni in njihova sposobnost za cepljenje jeter se ne bi zmanjšala. Tako bi se gorivo še naprej segrevalo, dokler se ne bi utekočinilo ali izparelo (tako se je pred leti zgodilo na Otoku treh milj, a reaktor je na srečo vzdržal, op. prev.).

Denimo pa, da ima reaktor v hladilni vodi le polovico svojega vodik, druga polovica pa je zamešana v trdno strukturo gorilnih palic. Če bo sedaj idiot izvlekel kontrolne palice, se bo skupaj z gorivom segrel tudi ta vodik, vodik v vodi pa bo ostal hladen. Nevtroni v gorivu bodo tedaj toplejši od tistih v vodi. Topli nevtroni povzročajo manj cepjenja jeter ter lažje uidejo v vodo, kjer se shladijo in ujamejo, in reaktor se v nekaj tisočinkah sekunde avtomatično stabilizira, veliko hitreje kot bi lahko delovala a kakršnakoli mehanska zaščita. Tako je reaktor, ki ima polovico vodik v gorilnih palicah, inherentno varen.

Preden so se te ideje lahko utelesile v delujoči napravi, je bilo treba premagati mnogo praktičnih težav. Tukaj je največ prispeval Massoud Simnad, iranski metalurg, ki je odkril, kako izdelovati gorilne palice z visokimi koncentracijami vodik. Izdeloval jih je iz zlitine uranovega in cirkonijevega hidrida. Našel je prava razmerja za mešanje teh snovi in pravi način, da jih skuha. Palice so se prikazale iz Massoudove peči kot črna, trda, bleščeča kovina, trdna in trpežna kot dobro nerjaveče jeklo.

A še potem, ko smo razumeli fiziko varnega reaktorja in kemijo goriva zanj, nam je ostalo mnogo vprašanj. Kdo bi hotel kupiti takšen reaktor? Za kaj bi ga uporabljal? Kako močan naj bo? Koliko naj stane? Teller je že od začetka zahteval, da ne sme biti le igračka jedrskih ekspertov. Biti mora varen, pa tudi dovolj močan, da bo lahko kaj uporabnega storil. A kaj?

Najbolj smiselna raba za reaktor te vrste bi bila izdelava kratkoživih radioaktivnih izstopov za medicinske raziskave in diagnoze. Če se radioaktivni izotopi rabijo za sledenje biokemičnim procesom v živih ljudeh, so najboljši taki, ki razpadajo v nekaj minutah ali urah in torej izginejo takoj, ko je pregleda konec. Težava z njimi pa je, da se jih ne da prevažati iz kraja v kraj. Narejeni morajo biti tam, kjer

STOJI UČILNA ZIDANA

jih potrebujejo. Tako bi naš varni reaktor lahko koristil veliki bolnici ali kliničnemu centru, ki bi želel izdelovati lastne izotope. Izračunali smo, da bi v ta namen zadoščal en megavat moči. Drugi uporabniki, ki smo jih videli zanj, pa bi bili študenti nuklearnega inženirstva ter raziskovalci metalurgije in fizike trdnih snovi. Če bi reaktor uporabljal za raziskave snovi s curki nevtronov, bi bil en megavat skoraj premalo, in pripravili smo še močnejšo verzijo, ki bi zmogla 10 MW. Freddy je krstil varni reaktor TRIGA: Training, Research and Isotopes. General Atomic (šolanje, raziskave in izotopi, GA).

Septembra je šlo poletno delo v San Diegu že h koncu in z avtobusom sem se odpeljal v Tijuano v Mehiko, da kupim darila za družino. Ko sem v mraku hodil čez mesto, se je za menoj pognal majhen pes in me ugriznil v nogo. Tijuana je bila tako preplavljena z bolnimi in garjavimi psi, da je bilo povsem nemogoče ugotoviti, kateri me je ogrizel. Tako sem vsak dan hodil na kliniko La Jolla po Pasteurjeve injekcije proti steklini. Zdravnik me je trdo opozoril, da je tudi cepljenje tvegano, ker v enem primeru od šeststotih povzročil alergični encefalitis, ki je skoraj tako smrten kot steklina. Rekel mi je, naj dobro preračunam verjetnosti, preden začnem z injekcijami. Odločil sem se za cepljenje, a zadnja tedna poletja sem živel pod določeno emocionalno napetostjo. Edward Teller mi je bil tedaj res v pomoč. Še mlad je v Budimpešti v tramvajski nesreči izgubil stopalo in vedel je, kako dati učinkovito moralno podporo v te vrste težavah. V Berkeleyu sem se odločil, da ga ne bom gledal kot sovražnika. V San Diegu je postal prijatelj za vse življenje.

Ko smo Teller, jaz in ostali poletni obiskovalci odšli, se je peščica, ki je ostala na General Atomicu lotila spreminjanja naših skic trige v delujoč reaktor. Od temeljnega Tellerjevega predloga poleti 1956 je trajalo manj kot tri leta, in prva serija trig je bila zgrajena, odobrena in prodana. Osnovna cena reaktorja brez zgradbe je bila 144.000 dolarjev. V promet so šli dobro, tedaj in vse doslej. Ko sem zadnjič pogledal, jih je bilo prodanih šestdeset. To je eden zelo redkih reaktorjev, ki so prinesli dobiček podjetju, ki jih je zgradilo.

Junija 1959 so vse, ki smo delali v stari šoli, ko se je rojevala General Atomic, povabili, da se udeležimo ceremonij ob uradnem odprtju laboratorijev GA. Sprememba v treh letih je bila prav neverjetna. Namesto najete odpisane šole je imel sedaj Freddy sedaj veličasten kompleks stavb, zgrajenih v modernističnem stilu na mizastem hribu ob severnem robu San Diega. Imel je dobro opremljene laboratorije in delavnice, in nekaj sto uslužbencev. V eni od zgradb je stal prototip trig, opremljen z vsemi dovoljenji in pripravljen, da se pokaže kupcem. Freddy je bil prepričan samega Nielsa Bohra, po splošnem mnenju največjega fizika, odkar Einsteina ni bilo več, da je prišel iz Kobenhavna in predsedoval ceremoniji.

Za vrh sporeda je prišla demonstracija triginih sposobnosti. Na govorniški podij je Freddy postavil stikalo in veliko, osvetljeno številčnico. Ko je končal z govorom, je Niels Bohr pritisnil na gumb in od zgradbe s trigo se je zaslislal pridušen šum. Zvok je povzročil stisnjeni zrak, ki je z veliko hitrostjo vrgel kontrolne palice iz reaktorja. Kazalec na veliki številčnici, ki je kazala, koliko megavatov proizvaja triga se je v hipu pognal na 1500 MW in se takoj nato spet spustil na polovico megavata. Demonstracija je bila končana. Pred slovesnostjo so imeli več generalk, da je bilo zanesljivo, da ne bo neprijetnih presenečenj. Mali reaktor je nekaj tisočink sekunde zares tekkel s tisoč petsto megavati, potem pa so ga njegovi topli nevtroni sami ukrotili. Po ceremoniji smo ga šli pogledat, kako tiho sedi na dnu svojega bazenčka hladeče se vode. Težko je bilo verjeti. Kako naj verjameš, da bo narava poslušala teoretične argumente in račune, ki smo se o njih tri leta prej prepirali v tisti mali rdeči šoli? A tukaj je sedel dokaz. Topli nevtroni so res delovali.

Zvečer smo imeli na obali piknik, s Freddyjem in Nielsom Bohrom in raznimi drugimi visokostmi. Ko smo se najedli je Bohr postal nemiren. Navajen je bil, da se sprehaja in govori. Vse življenje je hodil in govoril, ponavadi z enim samim poslušalcem, ki je lahko zbral vso pozornost na njegove skrivence stavke in nerazločni glas. Ta večer je želel govoriti o prihodnosti atomske energije. Pokazal mi je, naj pridem z njim, in skupaj sva hodila gor in dol po plaži. Vzradoščen sem bil ob tej časti: Spominil sem se opata v samostanu ob vznožju F6, in se vprašal, če bom sedaj jaz na vrsti, da pogledam v kristalno kroglo. Bohr mi je povedal, da imamo sedaj še eno veliko priložnost, da si pridobimo zaupanje Rusov z odprtim

govorjenjem o vseh platih atomske energije. Prva priložnost za to je šla po vodi 1944, ko je Bohr govoril s Churchillom in Rooseveltom, pa mu ni uspelo prepričati ju, da se da pogudno dirko v atomskem oboroževanju preprečiti le z odkritim pogovorom z Rusi, preden bo vojne konec. Bohr je še in še govoril o teh pogovorih z Churchillom in Rooseveltom, zgodovinsko tako pomembnih pogovorih, o katerih pa ni nobenih zapiskov. Trudil sem se in se lovil za vsako besedo, a Bohrov glas je bil še v najboljših časih komaj slišeti. Všečje, ko je tam na plaži prišel do kakšne posebno pomembne točke svojih spopadov z zahodnimi voditeljnima, se je zdelo, da se njegove že tako tihi glas spušča še nižje in nižje, dokler se ni povsem izgubil v mrmranju valov. To noč je bila opatova kristalna krogla zelo meglena.

Za Freddyja je bila triga le začetek. Vedel je da bo o preživetju General Atomica odločil njegov uspeh v gradnji in prodaji velikih reaktorjev za elektrarne. Že 1959 je bila večina laboratorijevga dela namenjena takšnemu reaktorju. Freddy se je odločil, da stavi svojo prihodnost na določen tip reaktorja, imenovan High Temperature Graphite Reactor (HTGR). To odločitev smo podpirali vsi, ki smo imeli opravke z General Atomicom. Tvegaj je, in na koncu mu ni uspelo. Še vedno pa mislim, da je imel prav. Če bi imel s HTGR toliko sreče kot s trigo, bi si General Atomic požela lep dobiček, vsa atomska industrija Združenih držav pa bi bila v veliko boljšem stanju kot je sedaj. V tehnologiji je nemogoče resnično napredovati brez tveganja. Težave s tveganjem pa je, da ne zmagáš vselej.

HTGR je tekmoval industriji monopol že od začetka. Ne HTGR ne vodi reaktor nista inherentno varna, kot je varna triga. Oba sta odvisna od zunanjih varnostnih sistemov, da v težavah potisnejo kontrolne palice v jedro in ustavijo reaktor. V obeh ostane dovolj radioaktivnosti, da pride do vplivanja jedra in velike nesreče, če se hlajenje po ustavitvi reaktorja prekine, a razlika je v tem, da ima HTGR pri isti izhodni toploti veliko večje jedro. Jedro HTGR lahko vsrka ogromno toplote in celo, če bi po zaprtju reaktorja hladilni sistem povsem nehali delovati, bi trajalo ure, preden bi se gorivo stali. V vodnem reaktorju bi se pri teh pogojih jedro stali v nekaj minutah. Najslabša mogoča nesreča s HTGR bi bila izjemno grda zadeva, a daleč manj divja in daleč bolj obvladljiva kot podobna nesreča z vodnim reaktorjem.

Poleg tega, da je HTGR varnejši od z vodo hlajenega reaktorja, je tudi učinkovitejši pri izrabi goriva. Žal pa ima razen teh dveh velikih prednosti še dvojne velike slabosti. Gradnja je dražja in med normalnim delom z njim je težje preprečiti izgubo majhnih količin radioaktivnih produktov fisije. Freddy je stavil na pričakovanje, da bosta večja varnost in učinkovitost prepričali svet, da si bo dolgočasno izbral HTGR za atomske elektrarne. Morda bo imel še prav, a njegovo podjetje ni moglo čakati tako dolgo. Cena in kompleksnost sistema za preprečevanje puščanja sta mu preprečila, da bi se prebil na tržišče. Prodaj je le dva reaktorja in niti ni začel s proizvodnjo modela polne velikosti. Končno so v poznih 1970 ih politične negotovosti okoli atomske elektrike razpršile še zadnje ostanke upanja za komercialni preboj njegovega reaktorja. General Atomic je preklicala pogodbe s peščico preostalih kupcev HTGR in razglasila, da se ne ukvarja več z gradnjo fizijskih reaktorjev za elektrarne. Že nekaj let prej se je Freddy preselil čez cesto in postal predsednik Sal-kovega instituta za biološke raziskave. General Atomic še gradi in prodaja trige in podpira aktiven program raziskav kontroliranega zlivanja jeder. Električna iz jedrske cepitve ni več obetajpca nova dežela za mlade znanstvenike in daljnovidne poslovne ljudi.

Kaj je uničilo atomsko energijo? Ko me je Freddy 1956 povabil, da delam z reaktorji, sem zgradil priložnost, da sodelujem v tem velikem podvigu, ko bomo ljudem dali ceneno in neomejeno energijo. Edward Teller in ostali v tisti stari šoli so čutili isto. Končno smo se učili, da z atomsko energijo delamo še kaj boljšega kot bombe. Končno bomo z atomsko energijo storili nekaj dobrega. Končno bomo lahko dalu svetu toliko energije, da bosta izginila garaštvo in revščina. Kaj je skazilo naše sanje?

Ni preprostega odgovora. Več zgodovinskih sil je kopal, da je postal razvoj atomske energije težavnejši in dražji kot smo pričakovali. Če bi bili tedaj modrejši, bi lahko predvideli, da se bo po tridesetih letih neizpolnjenih obljub dvignila nova generacija mladih ljudi in političnih voditeljev, ki vidijo v atomski energiji past, iz katere nas morajo izvelči. Naravno je, da sanje izpred tridesetih let ne morejo

navdušiti mladih današnjega dne. Ti potrebujejo nove vizije, da bodo lahko nadaljevali pot. Lahko je na splošno razumeti, zakaj se je politična atmosfera okoli atomske energije od časov male rdeče šole tako silno spremenila. Verjamem pa, da obstaja še bolj specifična razlaga za mnoge od težav, ki sedaj mučijo atomsko industrijo. Duh tiste davne rdeče šole je umrl.

Temeljni problem atomske elektrike ni varnost reaktorjev, niti to niso odpadki in nevarnosti širjenja atomskega orožja. **Temeljni problem industrije je, da se nihče več ne zabava z gradnjo reaktorjev.** V današnjih razmerah je nezamisljivo, da bi se skupina navdušencev zbrala v kakšni šoli in v treh letih razvila, zgradila, in testirala reaktor, dobila papirje zanj in ga začela prodajati. Nekje med 1960 in 1970 je iz dela izginilo veselje. Pustolovce, eksperimentatorje, izumitelje so nagnali, računovodje in menažerji so prevzeli oblast. Ne le v zasebni industriji, tudi v državnih laboratorijih so razpustili skupine bistrih mladih ljudi, ki so gradili, izumljali in eksperimentirali s široko mavrico reaktorjev. Računovodje in menažerji so se odločili, da se ne spiča pustiti bistrim ljudem, da bi se igrali z čudnimi reaktorji. Tako so čudni reaktorji izginili in z njimi je šlo upanje v kakršnokoli radikalno izboljšavo. Z nami je ostalo zelo skromno število delujočih tipov reaktorjev, in vsak od njih je zamrznjen v silno birokratsko organizacijo, ki onemogoča sleherni pomembnejšo spremembo. Vsak od njih je na svoje načine tehnično pomanjkljiv, vsak je manj varen od različnih zavrženih alternativnih pedlogov. Nihče več ne gradi reaktorjev, ker bi ga to zabavalo. Duh male rdeče šole je mrtev. Mislim, da je to tisto, kar je ubilo atomsko energijo.

Ko je bil moj oče mlad, je z motorjem potoval po Evropi. Šestdeset let pred Robertom Pirsigom³ se je naučil ceniti umetnost vzdrževanja motorja in vrednost tehnologije, zgrajene na spoštovanju kvalitete. Včasih je prišel v vasi, kjer še niso videli motorja. V tistih časih je bil vsak motorist sam svoj mehanik. Vozniki in proizvajalci so se skupaj ukvarjali s preizkušanjem množice različnih modelov, se s poskusi in napakami učili, zakaj so nekatere vrste trpežne in praktične, druge pa ne. Evolucija motociklov je bila darwinovski proces preživetja bolje prilagojenih, to je razlog, da je moderni motocikel tako učinkovit in zanesljiv.

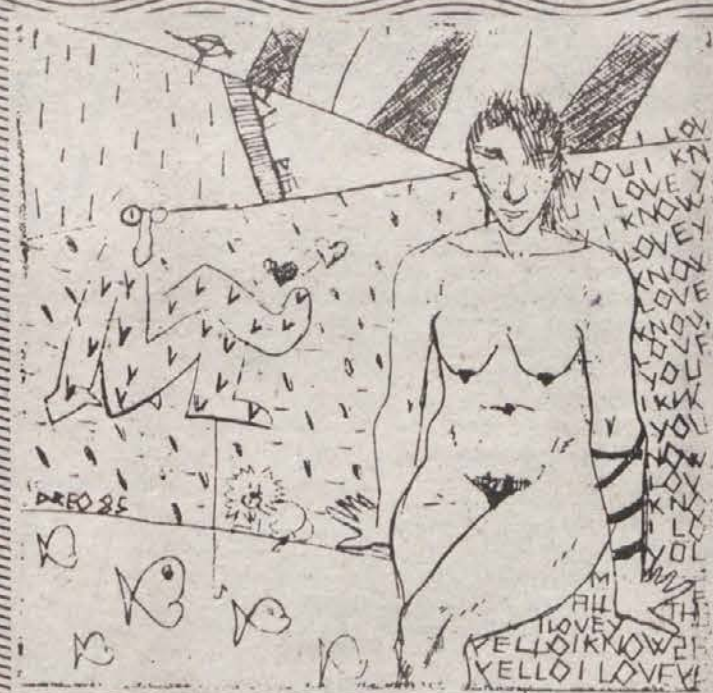
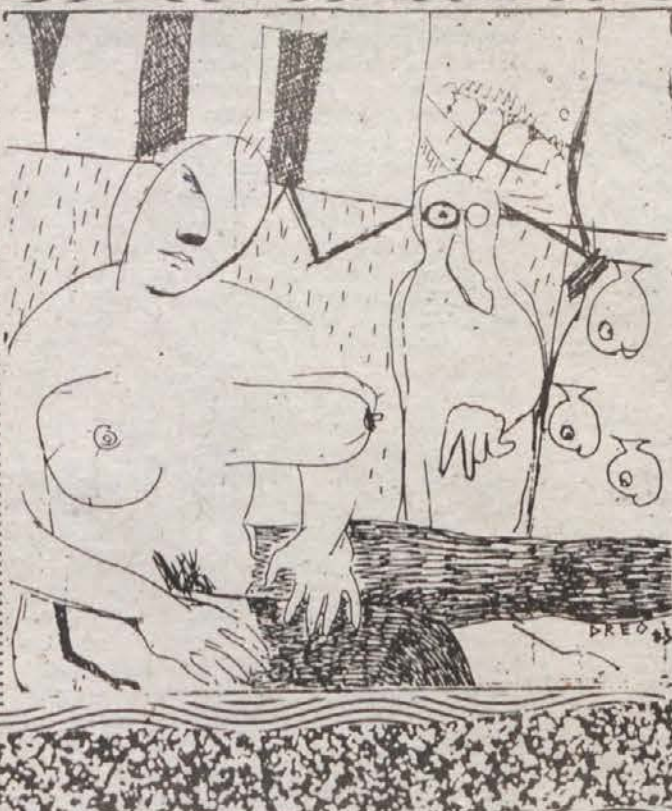
Pa primerjajmo to zgodbo z zgodovino komercialnih atomskih elektrarn. Po vsem svetu je delovalo manj kot sto različnih tipov reaktorjev. V razvoju je vedno manj različnih tipov, kajti politične oblasti vseh držav iz ekonomskih razlogov izčrtavajo bolj tvegane projekte. Trenutno obstaja le kakšnih deset tipov jedrskih elektrarn, ki imajo kaj upanja, da bodo preživele, in noben radikalno nov tip nimaj upanja, da bi mu kdo dal priložnost. To je temeljni razlog, zakaj atomske elektrarne niso tako učinkovite kot motocikli. Nismo imeli potrpljenja, da bi preizkusili tisoč različnih načrtov in resnično dobri reaktorji niso bili izumljeni. Morda je tudi v tehnologiji res, kot velja v biološki evoluciji, da je zapravljanje ključ učinkovitosti. V obeh deželah se manjša bitja lažje razvijajo od velikih. Ptice so se razvile, njihovi bratrance dinozauri pa so pomrli.

Ima atomska energija kaj upanja v prihodnost? Seveda ga ima. Prihodnost je nepredvidljiva. Politična razpoloženja in mode se hitro spreminjajo. Dejstvo, ki se ne bo spremenilo pa je, da bo človeštvo potrebovalo ogromne količine energije, ko zmanjka nafte. Ko pride ta dan, bodo ljudje potrebovali atomske reaktorje, cenejše in varnejše od teh, ki jih sedaj gradimo. Morda bodo tedaj naši računovodje in organizatorji našli modrost, da zberejo skupino navdušencev v kakšni majhni stari šoli in jim dajo nekaj svobode, da se bodo igrali.

Prevedel Samo Resnik

opombe:

- 1 referenca na: W. H. Auden in C. Isherwood: *The Ascent of F6*, 1936
- 2 referenca na: W. H. Auden in C. Isherwood: *The Ascent of F6*, 1936
- 3 referenca na: Robert Pirsig: *Zen and the Art of Motorcycle Maintenance*, 1974

OSIP MANDELŠTAM

NAJDITELJ PODKVE (Našedšij podkovu)

Gledamo gozd in govorimo:
Tu je gozd ladje, jadra,
Rožnate smreke
Do samih vršičkov brez mahovnate obleke,
Škripale bi v burjo
S samotnimi pinijami
V razjarjenem brezgozdnem zraku;
Pod slano peto vetra se utruji svinčnica,
prignana k plešoči palubi.

In pomorščak,
V neukrotljivi žeji po prostranstvih,
Vleče čez vlažne jame krhki pribor

Primerja s privlačnostjo zemeljskega naročja
Raskavo povrhnjico morij.

Ko pa diha vonj
Smolnatih solz, ki so spolzele skoz

ladjin opaž,

Se veseli spetih desk,
Ki jih ni zložil v lesene stene
Betlehemijski mirni tesar, ampak drugi —
Oče potovanj, prijatelj pomorščaka, —
Govorimo:
In so stali na zemlji,
neudobni, kot je hrbet osla,
Z vršički so pozabljali na korenine
Na znamenitem gorskem grebenu,
In šumeli v sladkem nalivu,
Ko so brezuspešno phtujali nebu v zameno

za ščepec soli

Svoj plemeniti tovor.

Kje začeti?
Vse se guča in hrešči.
Zrak drhti od primerjav.

Nobena beseda ni boljša od druge,
Zemlja hrumi v metafori,
In lahna dvokolesja
V očitni vaji trudoma gostih ptičjih jat
Se trgajo na dele,
Ko tekmujejo s hrumečimi ljubitelji dirkališč.

Trikrat blažen je, ki uvede v pesem ime.
S poimenovanjem okrašena pesem
Dalj od drugih živi —
Od prijateljic jo loči obveza na čelu,
Ki se zdravi od pozabe, preveč močnega
opojnega vonja —

Naj bo to bližina moškega,
Ali vonj dlake krepke živali,
Ali preprosto vonj čobra, strtega med dlanmi.
Zrak postaja teman kot voda, in vse živo v njem
plava kot ribe;

S plavutmi razrivajo sfero,
Gosto, uporno, komaj pogreto, —
Kristal, v katerem se premikajo kolesa
in korakajo konji.

Vlažni černožjom Nejeje, ki ga vsako noč znova
Preorjejo vile, trizobci, motike, plugi.
Zrak je tako gosto zamešan kot zemlja, —
Ni mogoče oditi iz njega, a težko je priti vanj.
Šum teka po drevesih z zelenim loparjem,
Otrčci se kamenčkajo z vretenci umrlih živali.
Krhko štetje let naše ere se bliža

koncu.

Hvala za to, kar je bilo:
Jaz sam sem se zmotil, zbegal v številu.
Čas je zvenel kot zlata krogla,
Votla, lita, nihče je ne drži,
Na vsako dotikanje je odgovarjala z »da« in »ne«.
Tako otrok odgovarja:
»Dam ti jabolko«, ali: »Ne dam ti jabolka«.
In njegov obraz je natančen odlitek glasu,
ki oblikuje te besede.

Zvok še zveni, čeprav se je razgubil njegov vzrok.

Konj leži v prahu in penast sope,
A čvrst zasuk njegovega vratu
Še hrani spomin na tek z razmetanimi nogami,
Ko niso bile samo štiri,
Ampak kolikor je kamenja na cestah,
Ki so obnavljajo v štirih izmenah,
Kolikor je skokov v plamenu gorečega
dirkalnega konja.

Tako tisti,
Ki najde podkev
Odpiha z nje prah
In jo stira s svilo, dokler ne zablesti.
Takrat jo obesil nad pragom.
Da bi se spočila,
In nikoli več ne bo ukresala

iskra iz kremena

Človeške ustnice,

ki ne bodo ničesar več rekli,
Ohranijo obliko zadnje izrečene besede,
In v rokah ostane občutje teže,
Čeprav se je vrč
do polovice razbil,

ko so ga nesli domov.

To, kar zdaj govorim, ne govorim jaz,
Ampak je izruvano iz zemlje, podobno zrnom
okamenele pšenice.

Ena na kovancih predstavlja leva,
Druga — glavo;
Različno oblikovane bakrene, zlate in
bronaste gibanice

Z enako počastitvijo ležijo v zemlji.
Čas, ki jih je poskušal pregrizniti, je vanje
odtisljal svoje zobe.

Čas me bo zrezal kot kovanec,
In že samega sebe mi primanjkuje.

Moskva, 1923

Umival sem se ponoči na dvorišču —
Na nebu so sijale grobe zvezde.
Zvezdni žarek kot sol na sekiri
Ohladi sod s polnimi robovi.

S ključavnico so zaklenjena vrata,
In zemlja je surova po svoji vesti —
Bolj čista kot resnica svežega platna.

Komaj kje se najde še osnova.

Tali se v sodu, prav kot sol zvezda.
In hladna vqda je bolj črna,
Čistejša je smrt, bolj slana beda.
In zemlja bolj pravična in strašnejša.

SILENTIUM

Ni se še rodila,
Glasba in beseda je.
In zato vsega živega
Neprelomljiva vez.

Spokojno dišijo prsi morja,
A kot brezumen je dan svetla.
In bleđi španski bezeg pene
V motno sinji posodi.

Naj dobijo moja usta
Prvotni molk,
Kot kristalni ton,
Ki je od rojstva čist.

Ostani pena, Afrodito,
In besedo v glasbo povrni.
In srce srca se sramuj
S prvotnim življenjem zlito.

O ničemer ni treba govoriti,
Ničesar se ni treba učiti.
In tako je žalostna in lepa
Temna živalska duša.

Ničesar se noče naučiti,
Sploh ne zna govoriti.
In plava kot mlad delfin
Po sivih globinah sveta.

MANDELŠTAM, Osip Emiljevič, ruski pesnik in pisatelj in literarni teoretik. 1891, Varšava — 1938, Vladivostok. Iz trgovske družine. 1907 v Parizu (se seznanil s simbolizmom), študij romanistike v Heidelbergu in Peterburgu nedokončan. Svobodni književnik. Z Ahmatovo in Gumiljovom zasnoval skupino akmeistov. 1934 zaradi epigrama na Stalina pregnan v Sibirijo.

Eden največjih ruskih lirikov 20. stoletja, predstavnik in teoretik akmeizma (avtor manifesta Jutro akmeizma). Klasično oblikovno dognana in muzikalna lirika z bogato metaforiko, ki se v obliki, motivih in zgradbi opira na antične vire in rusko pesniško tradicijo (Puškin, Batjuškov) in izraža tragično občutje ob zlomu preteklih kultur, po revoluciji tudi občutje osamljenosti in izobčenosti ter slutnjo lastnega nesrečnega konca. Tudi nadrealistični prozaist (Egiptovska znamka).

Pesniške zbirke: Kamen, 1913. Tristia (Žalostinke), 1922. Stihotvorenija (Pesmi), 1928.

Proza: Šum vremeni (Hrup časa), 1925. Egiptovska znamka, 1928. Izbor literarno teoretičnih spisov o pesništvu, 1928.

KONCERT NA ŽELEZNIŠKI POSTAJI

1. Ne sme se dihati, na nebu vrviijo črvi.
2. In nobena zvezda ne govori.
3. A vidi Bog, je muzika nad nami,
4. Železniška postaja drhti od petja Aonid
5. In znova, v živžgih lokomotiv
6. Raztrgan, violinski zrak je znova zlit.

7. Ogromen park. Steklena postajna krogla.
8. Železni svet je znova začaran.
9. Na zvočno gostijo v elizijo megleno
10. Slovesno hiti vagon.
11. Pavov krik in brenčanje klavirja.
12. Zamudil sem. Strah me je. To je sen.

13. In stopam v stekleni gozd postaje.
14. Klavirski sistem v preplahu in solza.
15. Čuden začetek nočnega zbora.
16. In vonji rož v gnijočih toplih gredah,
17. Kjer je nočila pod steklenim nebom
18. Ljuba senca v ciganskih trumah.

19. In se mi zdi: ves v muziki in peni
20. Železni svet v bedi drhti,
21. Oči upiram v stekleno vežo.
22. Vrela para slepi zenice godal.
23. Kam boš šel? V spomin na milo senco
24. Zadnjikrat nam muzika zveni.

Prepesnila: L. G.

FESTER AND KARBUNKLE

in

THE GOURMET

- SLADOKUSEC -

IZRETNO SI SE POPRAVIL, V SAMO 25 LETIH. MOJ DOBRI MOZ PONOSNEN SEM, DA TI LAHKO Povem, DA SI SEDAJ SPOSOBNEN NADALJEVATI... PONOSNO IN BREZ STRAHU... V SVET!!

IN CE SETI STARI KOM- PLEKS - O TEM DA IZGLE- DAS KOT KROŽNIK ŠPAGETOV IN MESNIH KROGLIC - POVRNE, NAREDI KOT SEM TI REKEL! ENOSTAVNO SI POVEJ... NE IZGLEDAJ KOT KROŽNIK ŠPAGETOV IN MESNIH KROGLIC!! NE IZGLEDAJ KOT KROŽNIK ŠPA- GETOV IN MESNIH KROGLIC!!...

NE IZGLEDAJ KOT KROŽNIK ŠPAGETOV IN MESNIH KROGLIC... NE IZGLEDAJ KOT KROŽNIK ŠPA- GETOV IN MESNIH KROGLIC...

MEDTEM

AHH, KONENO!! MAMA MIA! ZAKAJ SAMA MISEL NA MOJ POVRZOKI, DA SE MI CEDINC SUJNE IZ MOJH KOPRNECIH USTNIC!!

HVALA ROKI... VSEDEL SE BOM KOT OBICAJNE

KOT OBICAJNO, ŠPAGETI Z GOBJO OMAKO, ROKI...

POVEM TI, POČUTIM SE KOT PONOVO V STAREM NAPOLJU!!!

UH, UF, KAKO JE VROČE!!!

NO, TO JE POSTREZBA!!

MMM... KAKŠNA AROMA!!

OH!... KAKO FINI ZALOSAJI!!!

MMM... KAKO SOČNO!!!

OH MOJE DRITEČE BRBONČICE...

JE... DOOOBBRO!!!

TUKAJ SO TVOJI ŠPAGETI IN MESNE KROGLICE, MARIO!!!

ŠPAGETI IN MESNE KROGLICE!!! ZAKAJ TI, TEPEC, PRAVKAR SEM POJEDEL ŠPAGETE Z GOBJO OMAKO!!!

KOČEŠ, DA BOM IZGEDAL KOT PRAŠIČ, MAR NE!?

NA, EVO TI!!

... NE IZGLEDAJ KOT KROŽNIK ŠPAGETOV IN MESNIH KROGLIC... NE IZGLEDAJ KOT KROŽNIK ŠPA- GETOV IN MESNIH KROGLIC...

APPLAUSE HEARD ROUND THE WORLD FOR THE AUTHOR OF DON MARTIN BOUNCES BACK:

"This fellow is a fabulous artist." - Don Martini, Rome

"A lasting contribution to American culture." - Don Mar-Tin, Hong Kong

"Comrades. If this is capitalist humor ... I like it, I like it." - Don Martinovitch, Moscow

"Don Martin for President." - Big D. M., Dallas